ОММУНИС СУББОТНИГТО БҮГЭДӨӨРӨӨ ХАБААДАЯ!

Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 93 (16616) | 1984 оной апрелиин 21, суббото | Сэн 3 мүнгэн.

СҮЛӨӨТЭ АЖАЛАЙ ҺАЙНДЭР

Агуухэ Октябриин социалис революци хүн түрэлтэнэй түүхэдэ анха түрүүн ажалша арад зониие нюдарган баяшуулай, помещигүүдэй болон бусад мүлжэгшэ ангинуудай богоолшолгоһоо сүлөөлһэн габьяатай юм. Тиигэжэ В. И. Ленинэй, большевигүүдэй партиин удардалга доро бэелүүлэгдэһэн социалис революци ажалые капиталай мүлжэлгэһөө сүлөөлөө бэлэй. Энэ болбол хүн түрэлтэнэй түүхэдэ шэнэ үе саг нээһэн, тэдэнэй капитализмһаа социализмда орохо зам нээһэн түүхэтэ эрид хубилалта, агуухэ илалта мүн болоно.

Зүгөөр хуушан сагһаа хүрэнгэтэнэй общественно манда, Совет обществодо, ажалда баалалта мэтээр хандадаг хуушанай ёһо заншал үе залгамжалан ерэһэн байгаа. Хаанта засагай үедэ, мүн мүнөөшье буржуазиин зэрэхэн зонхилжо байгаа оронуудта ажалша хүн, хүдэлмэришэд туража үхэжэгүйн тула завод, фабрикануудай, ухрхай болон газаршэ эзэдтэ ошожо, хүлһэнэй ажал хэжэ, үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй эзэдые баяжуулан, нюрган нугалжа, хүлөө хүлдүүр болгон, гараа гадаһан болгон хүдэлхэ баатай болодог байгаа, байнашье.

Ниитэдэ ашатай түһатай ажалда, гүрэнэй, хамтын зөөридэ шэнэ, социалис ёһоор хандадаг болгохо, бүхы хүдэлмэришэд, тарялан болон интеллигенци һургаха гэһэн ехэ зорилго, тон шухала зорилго Совет засагай тогтоһон түрүүшын үдэрһөө Коммунис партиин үмэнэ, түрүүнэ ударидан хүтэлбэрилхэ үүргэтэй болоһон хүдэлмэришэн ангиин үмэнэ хойшолуулшагүйгөөр хэрэг болон табигдаа бэлэй.

Энэ орёо зорилгые Совет оронoй баатар хүдэлмэришэн анги Коммунис партиин ударидалгаар ургашатгаар бэелүүлжэ шадаа. Эгээлэй хүнэй ажалда шэнээр, социалис ёһоор хандалгын түрүүшын жэшээ манай оронoй хүдэлмэришэн анги харуулаа һэн.

Дэлхэйн нэгэдэхи дайнаар, удаань гадаадын интервенциин, эрхэтэнэй дайнда ехээр нэрбэгдэжэ, доройтон һандаршаһан арадай ажахые һэргээхэ түйлэй хүндэ, орёо зорилго бэелүүлхэ байһан 1919 оной үлэсхэлэн хабар бэлэй. Московско-Казанска тумэр замай Москва-Сортировочно станциин хүдэлмэришэд, коммунистнуудай үүсхэлые дэмжэжэ, 1919 оной майн 10-най субботын үдэр ямаршье түлбэри абангүйгөөр, миинтэр ажаллаха гэжэ шиидэжэ, коммунис субботнигто гаража, ажалай ехэ бүтээсэ харуулһан байгаа.

Хүдэлмэришэдэй гаргаһан энэ гайхамшагта үүсхэлые В. И. Ленин тон үндэрөөр сэгнэһэн юм. Капиталай мүлжэлгэһөө сүлөөрһэн хүдэлмэришэн зоной түлөөһэгүй ажалые «коммунизмын бодото эхин» гэжэ Ленин багша нэрлээ һэн. «Хүндэ хүдэлмэриие гаталан дабадаг шэн зоригто ажалай хэгдэжэ захалхада, юрын хүдэлмэришэдэй ажалай бүтээсые ехэ болгохын түлөө, пүүд гурил бүхэниие, пүүд нүүрһэн бүхэниие, пүүд түмэр бүхэниие хамгаалан гамнахын түлөө оролдожо захалхадал... коммунизм эхилдэг юм» гэжэ В. И. Ленин «Агуухэ үүсхэл» гэжэ статья соогоо бэшээ бэлэй. Агуухэ багшымнай бүри жаран табан жэлэй саада тээ бэшэһэн эдэ мүрнүүд мүнөө үедэ совет хүнүүдэй шиидхэжэ байгаа ехэ зорилгонуудтай ямар һайнаар тааралдана гээшэб. Ажалай социалис журам улам бэхижүүлхэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, алмалтын гурим хаа хаанагүй бэелүүлхэ — энээнһээ бүри шухала зорилго үгы ха юм.

Агуухэ багшынгаа захяа заабариие бэелүүлэн, Совет оронoй хүдэлмэришэн анги, колхозно таряашад, арадай интеллигенци сусашагүй зохёон байгуулхы ажалаараа Совет оронoо дэлхэйн тон ехэ хүсэтэй гүрэнүүдэй нэгэн болгоо. Оронoймнай национальна баялиг гурбан триллион түхэригһөө үлүү гараа, арадай ажахын гол фондынуудай хэмжээн хоёр триллион түхэригһөө үлүү болоо. Ймаггал һүүлэй табан жэлэй туршада манай национальна олзо 18,6 процентээр ургаа, тэрэ ургалтын табанай дүрбэн хубинь ажалай бүтээсын ургаһанай ашаар түйлагдаа юм. Үйлэдбэриин гол фондынууд энэ үе соо 39 процентээр ехэ болоо.

Мүнөө үедэ СССР-тэ бүхы дэлхэй дээрэ 1950 ондо гаргагдаһан промышленна продукциһаа ехэ продукци жэлэй туршада бүтээгдэдэг болонхой. Промышленна гуша гаран эдлэлээр, тэрэ тоодо нефть малтан абалгаар, хайлуулһан буладай ниитэ хэмжээгээр, бүтээгдэһэн трактор, тепловоз, электровозой тоогоор, гаргагдаһан цемент, минеральна үтэгжүүлгэ, нооһон бүдэй ниитэ хэмжээгээр болон бусад 30 гаран зүйлээр дэлхэй дээрэ Советскэ Союз нэгэдэхи һуурида гаранхай. 1940 ондо бүхэли жэл соо бүтээдэг байһан ниитын продукциие, национальна доходые мүнөө манай гүрэн нэгэ һараһаа бага болзор соо бүтээн гаргадаг болоо. Тиимэ болохолоороо, Совет гүрэнэй хүдэлмэришэн ангиин, бүхы ажалша зоной бүхэриг бэрхэ, бүтээсэтэ ажалаар хэгдэһэн, түйлагдаһан юумэн айхабтар ехэ болоно бшуу.

Зүгөөр хэһэн бүтээһэн юумэнэйнгээ хэды ехэ байбашье һаа, түйлаһаараа һанаагаа амархагүй, хүгжэлтэ түгэс социалис общество улам саашадань нарижуулан һайжаруулхын тула хамаг бүхы арга боломжонуудаа, нөөсэнүүдээ хүсэдөөр хэрэглэн, дабшаха шухала гэжэ КПСС-эй XXVI съездын, тэрэнэй удаа болоһон КПСС-эй ЦК-гай Пленумүүдэй шиидхэбэринүүд соо заагдаһан байдаг.

В. И. Ленинэй түрэһэн үдэртэ зорюулан, манай орон дотор жэл бүхэндэ апрель һарада үнгэргэгдэдэг коммунис субботнигууд үнэхоөрөөл сүлөөтэ ажалай һайндэр болодог. 1983 оной апрелиин 16-да болоһон коммунис субботнигто 158 миллион хүн хабаадажа, арбан нэгэдэхи табан жэлэй жасада 183 миллион түхэриг мүнгэ оруулаа. Манай Буряадай республикын ажалшад коммунис субботнигуудта ехэ эдэбхитэйгээр хабаададаг юм. Нёдондо апрелиин 16-да Улаан-Үдын 192 мянган хүдэлмэришэд, алба хаагшад субботнигто хабаадаа һэн. Калининай нэрэмжэтэ локомотивна депогой хүдэлмэришэд 5 электровоз, хоёр тепловоз, хоёр электропоезд заһабарилаад, алмаһан электрын хүсөөр 420 поезд, тэрэ тоодо хүндэ ашаатай 42 поезд өөрынгөө участок дээрэ ябуулһан байха юм. Хүдөөгэй ажалшад мүн лэ ехэ мүнгэнэй ажал хэжэ, табан жэлэй жасада оруулаа һэн.

Субботнигуудта олдоһон мүнгэн үхибүүдые, дайнай болон ажалай ветерануудай элүүрые сахиха хэрэгтэ, ажалша зоной медицинскэ хангалга һайжаруулгада гаргашалагдадаг. Тэрэ мүнгөөр элүүрые хамгаалгын зургаанууд, хүүгэдэй ясли, саадууд, пионерэй лагерьнууд, шэнэ һургуулинууд баригдана. Жэшээлхэдэ, коммунис субботнигуудһаа ороһон мүнгөөр 31 мянган хүнэй аргалуулха оротой больница, 26,2 хүнэй нэгэ доро бэеэ үзүүлхэ аргатай амбулаторно-поликлиническэ зургаануудые, 3,1 мянган оротой санатори, 8,5 мянган һурагшанарай һураха профессионально-техническэ һургуули, һургуулиин наһа гүйсөөгүй 124,4 мянган үхибүүдэй хүмүүжэн болбосорхо ясли, саадууд арбадахи табан жэлэй туршада баригдажа ашаглагдаа юм. Хамта дээрээ мүнгэн дээрэ тооложо харуулбал, үнгэрһэн табан жэлдэ нэгэ миллиард 27 миллион түхэриг, тэрэ тоодо: элүүрые сахилгын зургаануудай байра байшан барилгада—670,5 миллион түхэриг, һургуули, ясли, саад барилгада — 333,5 миллион түхэриг һомслогдоод, гаргашалагдаа, ябажа байгаа табан жэлэй түрүүшын гурбан жэл соо коммунис субботнигуудһаа ороһон 650 миллион түхэриг мүн лэ эдэ зорилгонуудта гаргашалагдаба.

В. И. Ленинэй түрэһөөр 114 жэлэй ойдо зорюулагдаһан коммунис субботник республика доторнай эмхитэйгээр эхилэнхэй. Ушар ёһоо мэдэрэн, патриотическа хүсэлөө бадарган, Буряадай республикын олон түмэн ажалшад мүнөөдэр болохо субботнигто урда урдынхиһаа бүри эмхитэйгээр гаража, ажалдаа үндэр ехэ бүтээсэ түйлаха, Эхэ һайхан оронoйнгоо хүсэ шадал улам бэхижүүлхын тулада дэмбэрэл ехэтэ сүлөөтэ ажалаа зорюулха байһаниинь дамжаггүй.

ГАБШАГАЙГААР АЖАЛЛАХА

Кабанскын районой Селенгинскын хоёрдохи автогаражай үүдээр ороходо, «Бүхэсоюзна ленинскэ коммунис субботнигые габшагай ажалаар угтаха!» гэһэн уряае заатагүй харахат. Субботнигой үдэр үндэр бүтээсэ түйлаха гэжэ тус автогаражай коллектив шиидэбэ. Автогаражай коммунистнууд болон профкомой гэшүүд залуу жолоошодой ба заһабарилгын хүдэлмэришэдэй дунда коммунис субботнигой түүхэ тухай хөөрэжэ, ойлгуулжамжын хүдэлмэри ябуулһан байна. «Улаан субботын» урда тээ тэдэнэр сугларжа, энэ үдэр хэхэ ажалга үшөө дахин тобшолжо, элирүүлбэ.

Энэ үдэр 70 хүдэлмэришэд өөһэдынгөө хүдэлдэг газартаа хүдэлхэ. 60 гаран жолоошод арадай ажахын ашаануудые зөөхэ. Бэшэ хүдэлмэришэдынь гаражайнгаа газаа, досоохние болбосон түхэлтэй болгохо хүдэлмэри хэхэ. Жолоошод субботнигой үдэр 2,8 мянган тонно ашаа зөөхэ гэхэ гү, али 40,5 мянган тонно-кубометр хэхэ.

С. БОГУСЛАВСКИЙ,
«Байкальские огни» газетын хүдэлмэрилэгшэ.

БАЯРАЙ СУГЛААН

Үсэгэлдэр Буряадай гүрэнэй Ленинэй орденто опере болон баледэй академическэ театр соо Владимир Ильич Ленинэй түрэһөөр 114 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай суглаан болобо. Зал соо хотын ажалша коллективүүдэй, олониитын түлөөлэгшэд, үйлэдбэриин түрүүшүүл, партиин, дайнай ба ажалай ветеранууд, сэрэгэй алба хаагшад ерэһэн байна.

Дэлхэйн пролетариадай вождь, Коммунис парти болон Совет гүрэнэй үндэһэ һуури табиһша В. И. Ленинэй түрэһөөр 114 жэлэй ойдо зорюулагдаһан элидхэл КПСС-эй Буряадай обкомой секретарь В. Ф. Лысов хэбэ.

Удаань суглаанда хабаадагшадай урда һайндэрэй концерт харуулагдаба.

Москвагай түрүү предприятинуудай ажалша коллективүүдэй, агуу Ленинэй түрэһөөр 114 жэлэй ойдо зорюулан, апрелиин 21-дэ коммунис субботник үнгэргэхэ гэһэн үүсхэл дэмжэн, республикымнай ажалша коллективүүд субботнигой тоосоогоор ажаллажа үнинэй эхилэнхэй.

Һүүлшын мэдээгээр, М. И. Калининай нэрэмжэтэ локомотивна депогой 863 машинист болон машинистнүүдэй туһалагша субботнигой тоосоогоор бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллажа, 327 поезд ябуулаад байна. Тиихэдэ 95 хүдэлмэришэд маневрово хүдэлмэри хээд байнхай. Тиигэжэ тэдэнэр 5 мянганһаа дээшэ түхэриг арбан нэгэдэхи табан жэлэй жасада дамжуулаа.

Зүүн-Сибириин түмэр замай Мысовая станциин ло-

БҮТЭЭСЭ ЕХЭТЭЙ

комотивна депогой 85 локомотивна бригаданууд нэгэ-нэгэ поезд ябуулаад байна. Эндэ А. П. Плотниковой, А. П. Яковлевай хүтэлбэрилдэг локомотивна бригаданууд габшагай ажалай жэшээ харуулан хүдэлнэ. Гадна А. П. Плотниковой хүтэлбэрилдэг бригада локомотивуудые болзорһоонь урид ябуулха гэһэн үүсхэл депо дотороо гаргаһан юм. Түмэр замай Сэлэнгын дистанциин хүдэлмэришэд, коммунис субботнигой тоосоогоор ажаллажа, 130 тонно түмэр вагондо ашаа. Тиихэдэ тэдэнэр 19 километрэй түмэр зам сэбэрлээ.

Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводой булад шудхалгын цехэй коллектив амжалта түгэс ажалаараа олоһон 1466 түхэриг арбан нэгэдэхи табан жэлэй жасада дамжуулаад байнхай. Тус цехэй 262 хүдэлмэришэд субботнигой тоосоогоор хүдэлжэ, 13800 түхэригэй продукци гаргаа. Харин тэдэнэр булад хайлуулжа, 43,1 тонно шудхалаа хээ. Эндэ мастер Б. В. Басанов, Г. А. Абрамов, Б. Б. Новиков гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг бригаданууд бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллана. Энэ заводой зэд шудхалгын цехэй мастер Д. Г. Ламажапов, В. В. Дмитриев гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг бригаданууд габшагайгаар ажаллажа, 4733 түхэригэй товарна продукци гаргаа.

А. ДАШИДОНДОКОВ.

ЛЕНИНГРАДАЙХИДАЙ ЖЭШЭЭ

Агуу Октябриин үлгы — Ленинград хотын түлөөлэгшэд БАМ-ай барилгада 1975 онһоо хойшо хабаадалсажа, Байгалай хойто эрьедэ бүхэли город бодхожо байна.

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй даабари болзорһоонь урид дүүргэхэ гэһэн социалис мүрысөөндэ тус коллектив оролсожо, байгша оной нэгэдэхи кварталай даабари 115 процент дүүргэһэн юм. Һаяшаг 60 квартиратай байрын гэр эрхим шанартайгаар барижа, ашаглалгада тушааба. «ЛенинградБАМстрой» гэжэ оньһожоруулагдамал колонныын коллектив В. И. Ленинэй түрэһөөр 114 жэлэй ойн баярай һайндэрые ажалай илалтануудаар угтаха байһандаа урма баяртайнууд.

Үглөөдэрэй коммунис субботнигто тус коллективэй 708 хүдэлмэришэд бултадаа хабаадалсажа, байрын гэрнүүдые бариха, ханануудыень бетоноор жэлэхэ, городойнгоо үйлсэнүүдые болбосон түхэлтэй болголсохо гэжэ хараалба. «Улаан субботын» үдэр олоһон 8500 түхэригөө арбан нэгэдэхи табан жэлэй жасада дамжуулха юм. Ленинград хотын суута барилгашад бэшэндээ габшагай ажалай үльгэр жэшээ харуулхал байха.

С. АКИМОВА.

[К]ПСС-эй ЦК-гай [ПО]ЛИТБЮРОДО

ЦК-гай Политбюрогой ээлжээтэ заседани бо... Центральна Комитедэй апрелиин (1984 ... шиидхэбэринүүдые бэелүүлгэдэ хабаатай ... хаража үзэбэ.

... тэмдэглэгдэһэнэй ёһоор, КПСС-эй ЦК-... СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно ... дэхи сессиин шиидхэбэринүүд хадаа манай ... экономическа ба өөрыгөө хамгаалха хүсые саа... үүлхэ, социалис гүрэн түрэ болон демокра... лан һайжаруулха, оронoйнгоо залуу үетэниие ... хүмүүжүүлхэ талаар шэглүүлэгдэһэн хү... даан болзорой программа болоно гэжэ совет ... Апрелиин Пленумэй шиидхэбэринүүдые, ...гай Генеральна секретарь К. У. Черненкын ...абари зүбшэлнүүдые, тобшололнуудые бэе...эр эмхидхэлэй-политическэ, пропагандистска ...ануудай түсэбые Политбюро баталаа. Ара...дай Соведүүдэй хүдэлмэриие залан сэхээр һай... партиийна ба совет кадрнуудай харюусалгые ... юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй һургуу... шэнэлэлгые хэлбэришэгүйгөөр үнгэргэлгэдэ ... хэмжээнүүдтэ гол анхаралаа хандуулхыень ... профсоюзай ба комсомолой бүхы органи... анхарал хандуулагдаһан байгаа.

...рилгын асуудалнуудаар КПСС-эй ЦК-гай ...дые бэелүүлхэ талаар абтаһан хэмжээнүүд ... доторнай хабарай тарилгын хүдэлмэриин ...улагдажа байһан тухай СССР-эй Министр...эй Түрүүлэгшын орлогшо З. Н. Нуриевай ...гдаба. Зохихо министерствэнүүдэй, албан ... хүтэлбэрилэгшэдтэ, нютагай партиийна ба ...дта заабаринууд үгтөө. Баян ургасын ...эһэ һуури табиха бүхы хүдэлмэриие бэе... партиийна комитедүүдэй зүгһөө табигда... шангадхаха, бригадануудта, звенонуудта, ...дай, мүнөө поли дээрэ хүдэлжэ байһан ... дунда ябуулагдадаг партиийно-политическэ ... ашаг үрые дээшэлүүлхэ шухала гэжэ тэм-

...ССР-эй колхоз, совхозуудта ороохо таряа ... ажахын бусад ургамалнуудай тогтууритай ... ургуулжа абаха хэмжээ ябуулганууд тухай ...мпартиин ЦК-гай, Украинын ССР-эй Мини...оведэй, хэдэн союзна министерствэнүүд бо... зургаануудай дурадхалнууд һайшаагдаба. ... экономикын аграрна секторые хурдан ...жөөхэ зорилготой эдэ хэмжээ ябуулганууд ...ршэлэй түйлалтануудые, нөөсэнүүдые һай...тэй, хүдөө ажахын техникэ ба үтэгжүүл...эр үйлэдбэрилэн гаргалгатай, уһалууриин ...гые үргэдхэлгэтэй, хүдөө нютагые соци... шэнэдхэн хубилгалгатай нягта холбоо-

... август һарада тэмдэглэгдэхэ ёһотой стаха...нэй 50 жэлэй ойдо зорюулжа, хэдэ хэдэн ...нүүдээр арбан нэгэдэхи табан жэлэй даа... дүүргэхын түлөө социалис мүрысөө дэлгэ...эһэнэй, металлургическа ба арадай ажахын ...нуудай ажалша коллективүүдэй үүсхэлые ...гай Политбюро дэмжэбэ. Орон дотороо энэ ...нөөр дэлгэрүүлхэ, үйлэдбэриин үндэр үрэ ...йлалгада, ажалшадые хүмүүжүүлгэдэ ста... заншалнуудые эдэбхитэйгээр хэрэглэхэ та... хүдэлмэри ябуулхыень партиийна, совет, ... ба комсомолой органуудта даалгагдаа.

...нүүдэй үзэл сурталай-уран һайханай хэмжээе ...шэлүүлхэ, совет кинематографиин матери...скэ баазые бэхижүүлхэ тухай асуудал КПСС...литбюрогой заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэбэ. ... байдалай, общественын экономическа, со... оюун ухаан бодолой ажабайдалда түйлагда...нуудай тодо хурсаар харуулагдаха ёһотой ... байгуулха талаар киногой хүдэлмэрилэг...ы хүсые эдэбхижүүлһэн бүлэг хэмжээнүүд ...р КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй ...ан тогтоол дотор хараалагдана. Хараалагда...үдые бэелүүлгэ партиин үзэл сурталай хү...иноискусствын үүргые дээшэлүүлхэ, хүн зо...р хангалгые нилээд һайжаруулха, киносту... бусад кинопредприятинуудые шэнэдхэн һэль...һон техникээр түгэс хангаһанай, шэнэ кино... барилһанай ашаар кинематографиин матери...е бэхижүүлхэ арга олгохо байна.

... техникын, литература, искусство ба архитекту... элитэ ехэ амжалтануудые түйлаһанай түлөө ... Ленинскэ шангуудые олгохо тухай СССР-эй ...эй Соведэй дэргэдэхи Ленинскэ болон СССР... шангуудые олгохо комитедүүдэй дурадхалнуу...юро һайшааба. Шангуудые олгохо тухай ...гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тог...лдэ толилогдохо юм.

ЦК-гай Политбюрогой заседани дээрэ орон ...байдалай, КПСС-эй ба Совет гүрэнэй гадаа...скэ хараа шэглэлые бэелүүлгын бусад зарим ...р шиидхэбэринүүд абтаба.

[...]ОРОНОЙ ШАГНАЛНУУДЫЕ БАРЮУЛБА

...гай Генераль... СССР-эй Вер... Президиумэй ... У. Черненко ... Политбюрогой ...эй ЦК-гай дэр... хиналтын ко...үлэгшэ М. С. ... КПСС-эй ЦК-...рогой гэшүүн, СССР-эй оборонын министр Советскэ Союзай Маршал Д. Ф. Устиновта, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, СССР-эй КГБ-гэй түрүүлэгшэ В. М. Чебриковтэ Эхэ оронoйнгоо шагналнуудые апрелиин 19-дэ Кремль соо барюулба.

Нүхэд Г. А. Алиев, В. И. Воротников, М. С. Горбачев, В. В. Гришин, Г. В. Романов, Н. А. Тихонов, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, М. В. Зимянин, И. В. Капитонов, К. В. Русаков, Н. И. Рыжков эндэ байбад.

Шагналнуудые барюулха үедөө нүхэр К. У. Черненко үгэ хэлэбэ.

[К.] У. ЧЕРНЕНКЫН хэлэһэн үгэ

...дүүд! ...р дээдын шаг... барюулха гэһэн ...овно Соведэй ... даалгабариие ...ртайгаар дүүр... Коммунис пар... гүрэнэй үмэнэ ... байһанайнгаа ...эдэ шагналнууд-

...ергеевич Соло... ...иалис Ажалай ...эргэ олгогдоо. ...ергеевичэй ажа... тухай дурдаһа... һананаб—пар... ба ажахын ... тушаалнуудта ... ажал ябуулга ... Мүнөө тэрэ ...эй дэргэдэхи ...лтын комите... Партийна хү... участогай удха ... айхабтар ехэ ... партийна ба ... журамые бэхи... хүдэлмэриин ...дта кадрнуу... дэшэлүүл... ...ртиин шиидхэхы ... байхада, энэмнэй илангаяа шухала удха шанартайл. Энэ тэмсэлээ эрид шууд, залан сэхээр ябуулдаг байгаабди, ябуулхашьебди гэжэ хэлэһэн байхаб. Энээнэй КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи КПК-гай урда харюусалгатай зорилгонуудые табидаг байһаниинь элитэ. Эдэ эрилтэнүүдтэй дашарамдуулан, тэрэнэй урда табигдаһан зорилгонуудые Михаил Сергеевичэй амжалтатайгаар бэелүүлхэ байһандань найданаб.

Дмитрий Федорович Устинов Ленинэй орденоор шагнагдаа.

Тэрэнэй нэрэ манай орон дотор, мүн бүхы дэлхэй дээрэ үргэнөөр мэдээжэ болонхой. Дайнай урда тээхи үедэ, дайнай шэрүүн хатуу жэлнүүдтэ, дайнай һүүлэй үедэ ажахын хүдэлмэридэ партиийна ба гүрэнэй үндэр дээдын тушаалнуудта хүдэлхэдөө, Дмитрий Федоровичой хэһэн эсэшэ сусашагүй ажал ябуулга парти болон гүрэнэй эгээл үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө һэн.

СССР-эй оборонын министрэй тушаалда хүдэлхэдөөшье, тэрэ манай алдарта Зэбсэгтэ Хүсэнүүдые бэхижүүлгын асуудалнуудые эршэ зоригтойгоор бэелүүлнэ. Уласхоорондын байдал орёо түгшүүрилтэй. Хододоо һэримжэтэй хёрхо, түгэс бэлэдхэлтэй байха эрилтэ тэрэ бидэнэй урда табина. Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые буруушаадагбди. Бидэ хөөрэлдөөнүүдые хэхын, али бүхы асуудалнуудые хөөрэлдөөнэй ашаар лэ шиидхэхын түлөө тэмсэдэгбди. Гэбэшье адли тэгшэ эрхын, аюулгүй байдалай үндэһэ һуури дээрэ харилсаагаа һайжаруулха талаар нүгөө талын хүсэл эрмэлзэл гаргадаггүй байһаниинь халагламаар. Тиихэдэнь бидэ амгалан тайбанаар хаража һуухагүй ха юмбибди. Манай Зэбсэгтэ Хүсэнүүд мүнөөнэй шахардуу шанга байдалһаа үндэһэтэй эрилтэнүүдэй хэмжээндэ хододоо байха ёһотой. Дмитрий Федорович Устинов энэ зорилгые шиидхэлгэдэ ехэ хубитаяа оруулна.

Гүрэнэй аюулгүйе сахиха комитедэй түрүүлэгшэ, армиин генерал Виктор Михайлович Чебриковтэ маршалай одон барюулагдаба.

Социалис демократиин эрилтэнүүдтэй, манай ниитэ арадай гүрэнэй хуулинуудтай тааралдуулан, гадаадын политическэ байдалые хараада абажа, хүдэлмэреэ эмхидхээд, Совет Эсэгэ оронoйнгоо аюулгүйе найдамтайгаар хангаха гээшэ чекистнүүдэй гол зорилго болоно. Ленинскэ гол ёһонуудай, чекистнүүдэй гайхамшагта ёһо заншалнуудай хэлбэришэгүй үндэһэ һуури дээрэ энэ хүдэлмэри ябуулагдаха ёһотой.

Хүндэтэ нүхэдүүд, Эхэ оронoйнгоо үндэр дээдын хайра шагналнуудта хүртэһөөртнай таанадые халуунаар амаршалнаб! Таанадай харюусалгатай ажал ябуулгада амжалта, элүүр энхэ ябахыетнай хүсэнэб.

* * *

Ажал ябуулгануудые үндэрөөр сэгнэһэнэйнь түлөө шагнагдагшад КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ, нүхэр К. У. Черненкэдэ үнэн зүрхэнһөө баяр баясхалан хүргэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүд, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидадууд, КПСС-эй ЦК-гай секретарьнар шагнагдагшадые халуунаар амаршалха зуураа, социалис Эсэгэ оронoйнгоо һалбаран бадархын аша туһада, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдалые бэхижүүлхын аша туһада элүүр энхэ ябахыень, үрэ түгэсөөр ажаллахыень тэдэнэртэ хүсэбэ.

(ТАСС).

БУРЯАДАЙ УРАН ЗОХЁОЛШОДОЙ IX СЪЕЗД

Үсэгэлдэр Буряадай уран зохёолшодой холбооной ээлжээтэ IX съезд болобо.

«Буряадай Уран зохёолшодой холбооной ажал тухай, мүн партиин XXVI съездын болон КПСС-эй ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдтэй тааралдуулан, тэрэнэй бэелүүлхэ зорилгонууд тухай» элидхэлые республикын Уран зохёолшодой холбооной түрүүлэгшэ Н. Г. Дамдинов хэбэ. Тэрэшэлэн В. Ц. Найдаков прозоор, А. Г. Румянцев литературно-уран һайханай шүүмжэлэлгын асуудалаар, Л. Д. Тапхаев поэзеэр нэмэлтэ элидхэлнүүдые хээ.

Республикын Уран зохёолшодой холбооной шалгалтын комиссиин элидхэлые А. В. Щитов, мандатна комиссиин элидхэлые В. К. Петонов хэһэн байна.

Буряадай Уран зохёолшодой холбооной литературно-уран һайханай «Байгал» журналай ахамад редактор С. С. Цырендоржиев журналайнгаа ажал хүдэлмэри болон саашанхи зорилгонууд тухай, Уран зохёолшодой холбооной литконсультант Ц. Р. Галанов залуу зохёолшодтой ябуулагдадаг хүдэлмэри тухай, мүн Ч-Р. Намжилов үхибүүдтэ зорюулагдаһан зохёолнууд тухай сугларагшадта дэлгэрэнгыгээр хөөрэһэн байна.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ РСФСР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин секретарь Н. К. Доризо, уран зохёолшод К. Балков, А. Ангархаев, Ц. Жимбиев, К. Карнышев, республикын соёлой министр Д. З. Жалсараев, гэгээрэлэй министр П. Ф. Бардаханов, Москвагай «Современник» хэблэлэй редактор Н. В. Крылова, ВААП-ай Алас-Дурна зүгэй отделениин начальнигай орлогшо А. Ф. Каменев гэгшэд хабаадалсаа.

Съездын хүдэлмэридэ КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь А. М. Беляков хабаадалсажа, дэлгэрэнгы үгэ хэлээ. Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. С. Семенов, республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Б. Саганов, КПСС-эй ЦК-гай харюусалгата хүдэлмэрилэгшэ А. С. Филин, тэрэшэлэн РСФСР-эй Уран зохёолшодой холбооной Эрхүүгэй, Шэтын отделенинүүдэй түлөөлэгшэд съездын хүдэлмэридэ хабаадалсаба.

Зүбшэн хэлсэһэн асуудалаараа съезд зохихо тогтоол батална. Съезд дээрэ Уран зохёолшодой холбооной правлени болон шалгалтын комисси шэнээр һунгагдаа. Тэрэнэй түрүүлэгшээр Н. Г. Дамдинов, шалгалтын комиссиин түрүүлэгшээр А. Л. Ангархаев һунгагдаа.

АШАГ ШЭМЫЕНЬ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ

(РЕСПУБЛИКЫН АДУУШАДАЙ ЗҮБЛӨӨНЬӨӨ)

Нёдондо республикын адуушадай зүблөөн дээрэ адуун һүрэг үсхэбэрилгые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ талаар социалис уялганууд баталагдан абтаа һэн. Тиин мүнөө ажалайнгаа дүнгүүдые согсолжо, саашанхи зорилгонуудаа зүбшэн хэлсэхээр эндэ суглараабди. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй үнгэрһэн гурбадахи жэлдэ адуушадай һалбарияа саашадань улам хүгжөөхэ талаар тодорхой һайн амжалтануудые туйлаһан байна гэжэ республикын адуушадай зүблөөн дээрэ дэлгэрэнгы элидхэл хэһэн Буряадай гүрэнэй заводской конюшниин директор **Я. Х. Левитин** онсолон тэмдэглээ.

Республикымнай партийна, совет болон хүдөө ажахын зургаанууд адуу үсхэбэрилгые дам саашадань эрид хүгжөөхэ гэхэ гү, али нэн түрүүлэн адуу моридой тоо толгойе олошоруулха талаар шэглүүлэгдэһэн хэмжээнүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхээр горитойхон хүдэлмэри ябуулһан байна. Тодорхойлбол, республикымнай бүхы категориин ажахынууд адуу моридойнгоо тоо толгойе олошоруулхаар хараалһан даабаряа 101,1 процент дүүргээ юм. Тиигэжэ бүхы категориин ажахынуудта моридынь үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ 2258 толгойгоор гэхэ гү, али 4 процентээр олошоруулагдаа. Тиихэдэ эдэ хугасаа соо гүүнүүдэй тоо толгой 6,2 процентээр олон болоһон байна. Энэ табан жэлэй үнгэрһэн гурбан жэл соо бүхы адуу морид 5685 толгойгоор, тэрэ тоодо гүүнүүд 2760 толгойгоор олошоруулагдаһан байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ адуу моридой һүрэг олошоруулха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулагдаа гэжэ хэлэлтэй. Республикымнай адуушадай бригаданууд 1983 ондо гүүнүүдээ, эмэ гунануудаа урэжүүлхэ хүдэлмэреэ эмхитэйгээр үнгэргэһэн байна. Жэшээлбэл, колхоз, совхозуудай үгэһэн тоосооной дүнгүүдэй ёһоор бүхыдөө 15767 гүүн урэжүүлэгдээ юм.

Нёдондо түрүүшынхеэ 10065 унаган абтажа тэнжээгдээ гэхэ гү, али урзанданайхиһаа 687 унаган олоор түлжүүлэгдэһэн байна. Хэрбээ 1982 ондо 100 гүүн бүхэнһөө 65 унага түлжүүлбэл, 1983 ондо 66 унаган тэнжээгдээ. Адуу моридые олошоруулха хүдэлмэреэ эмхитэйгээр, шадамараар ябуулһан түрүү адуушадай онсо оролдолгоор иимэ амжалта туйлагдаа гэжэ тэмдэглэлтэй. Жэшээлбэл, Баргажанай совхозой Павел Евсеевич Степанцовой хүтэлбэрилдэг бригадын адуушад 222 гүүнһээ 215 унага абажа, гарза хоролтогүй түлжүүлһэн байха юм. Тиихэдэ Түнхэнэй районой «Маяк» колхозой адуушан Антон Мантуров 115 гүүнһээ 110 унага абаа. Энэл районой Туранай совхозой Сынгэ Бильдуев 140 гүүнһээ 132 унага түлжүүлһэн байна. Мүн Зэдын районой Оёорой совхозой үнинэй адуушан Сергей Сосоров 119 гүүнһээ 118 унага, Захааминай районой СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ совхозой Жаргал Чимитовэй бригада 158 гүүнһээ 130 унага абаһан алдартай. Республика доторнай дүй дүршэлтэй адуушад, моришод захаһаа олон. Тусхайлбал, Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой үүлтэртэ моридой фермые даагша В. Е. Бурдуковский, «Искра» колхозой адуушан И. В. Белоусов, «Коммунизм» колхозой ахалагша моришон Е. Е. Олейников, Загарайн районой Хүрбын ОПХ-гай адуушан В. И. Белых, «Гигант» колхозой адуушадай бригадын бригадир А. С. Павлов, Бэшүүрэй районой Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой моришон Д. Д. Борисов гэгшэд нёдондо 100 гүүн бүхэнһөө 90—95 унага абажа түлжүүлһэн байна.

Үнгэрһэн жэл Мухар-Шэбэрэй районой ажахынууд адуу моридойнгоо һүрэг олошоруулха талаар нилээд урагшатай алхам хээ гэжэ тэмдэглэлтэй. Эндэ моридойнь тоо 250, гүүнүүдынь 35 толгойгоор олошоруулагдажа, 100 гүүн бүхэнһөө 85 унаган абтаһан байна. Тиихэдэ тус район нёдондо бүхыдөө 1090 центнер адуунай мяха үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ 900 центнер мяха тушаагаа һэн.

Баунтын районой ажахынууд нёдондо урзанданайхиһаа 52 унага олоор абажа, 204 центнер мяха түсэбһөө үлүү үйлэдбэрилһэн байна.

Энэ хугасаа соо Захааминай районой ажахынуудта адуу морид нилээд олошоруулагдаа. 1982 онойхитой сасуулбал, бүхыдөө 220 унаган олоор абтаһан байха юм. Районой ажахынууд 2684 центнер адуунай мяха үйлэдбэрилжэ, бэлэдхэлэй пунктда 2440 центнерыень тушаагаа. Нёдондо Зэдын, Кабанскын, Ахын, Түнхэнэй, Улаан-Үдын районуудай ажахынууд адуу моридоо олошоруулхаһаа гадна 100 гүүн бүхэнһөө 70, мүн дээшэ унага абажа түлжүүлһэн байна.

Дээрэ дурсагдаһан олон адуушадай, бригадануудай, ажахынуудай болон районуудай туйлаһан амжалтанууд юу харуулнаб гэбэл, адуу моридые олошоруулжа, ашаг шэмыень эрид дээшэлүүлхэ талаар колхоз, совхозуудта горитойхон ехэ арга боломжын бии байһаниие элишэлнэ. Зүгөөр үнгэрһэн хугасаа соо бии байгаа арга боломжонууд хүсэдөөр хэрэглэгдээгүй.

Үйлэдбэриин-финансова түсэбэй ёһоор, 1983 оной эсэстэ колхоз, совхозууд бүхыдөө 57637 адуутай байхаһаа гадна 9 мянганһаа үсөөн бэшэ унага эхэһээнь илгаха даабари хараалаа һэн. Тэрэшэлэн 1200 тонно мяха үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ 1190 тонныень тушааха түсэбтэй бэлэй. Ушарынь хадаа эдэ жэлнүүдтэ мяха багаар үйлэдбэрилжэ, адуу моридоо олошоруулха зорилго хараалагдаһан юм. Тиин гэһээ районой агропромышленна нэгэдэлэй Соведэй түрүүлэгшэнэрэй хиналта табяагүй байһандань зарим ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд дура зоргоороо адуу моридоо гаргашална. Энэл ушарһаа уламжален колхоз, совхозуудта моридой тоо толгойе олошоруулха түсэб 99,4 процент дүүргэгдээ ха юм. Тодорхойлбол, 1983 ондо бүхыдөө 1200 тонно адуунай мяха үйлэдбэрилхэ түсэбөө 644 тонноор үлүүлээ һэн. Иигэжэ хараалагдаһан нормоһоо үлүү мори гүрэндэ тушаахадаа гансашье һүрэгөө үсөөрүүлнэ бэшэ, мүн саашадаа адуунай мяха ехээр үйлэдбэрилхэ эхи үндэһэеэ һалгана гээшэ. Гүрэндэ мяха тушааха түсэбөө дүүргэжэ бирахагүйдөө адуун һүрэгөө гамгүй хюдадаг ябадал саашадаа дабтагдаха ёһогүй гэжэ элидхэлшэ хэлээ.

Республикымнай олонхи районуудай гүрэндэ мяха худалдаха түсэбөө үлүүлбэшье, зарим ажахынууд, районууд бэлэдхэлэй пунктда адуунай мяха тушааха даабаряа бэелүүлээгүй. Жэшээлбэл, Загарайн районой «Гигант» колхоз нёдондо 40 мори гаргашалаа юм. Тэрэнэйнгээ 15 толгойе гүрэндэ худалдаад, 11 адуу ажахы доторой хэрэглэмжэдэ гаргашалаа. Тиихэдэ үлдэгшэ 14 морииень үбэлэй үүсэ хэхыень ондоо хүнүүдтэ худалдажархёо юм. Түнхэнэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо бүхыдөө 18 морин гаргашалагдаһан аад, нэгэниинь шье гүрэндэ тушаагдаагүй. Яруунын районой Нарһатын совхоздо 15 адуун гаргашалагдаһан аад, оройдоол дүрбэниинь гүрэндэ худалдагдажа, аяар 11 морин ниитын эдеэ хоолдо гаргашалагдахаар үүсэлэгдэһэн байба.

Байгша ондо республикымнай адуушадай урда ехэхэн зорилго хараалагданхай. Тобшолбол, бүхы категориин ажахынуудта адуу моридой тоо толгойе табан, гүүнүүдээ 8 процентээр олошоруулха болоно. Тиихэдэ 1,5 мянган тонно адуунай мяха, үйлэдбэрилжэ, 9,7 мянган унага түлжүүлжэ эхэһээнь һалгааха, мүн үүлтэртэ 55 азарга худалдахаар бэлдэхэ түсэб хараалагдаа. Тэрэшэлэн энэ хугасаа соо 15832 гүү урэжүүлхэ болоно.

Ерэхэ жэлдэ олон түл абахын тула бии байгаа бүхы гүүнүүдээ, тэрэшэлэн гүүртэ, отаранuудта даалгагдаһан унамхай гүүнүүдээ бултыень урэжүүлхэ эрилтэ табигдана. Тиихэдэ унагалха гүүнүүдые гэнэ усалһаа һэргылхэ, хамгаалха гээшэ шухалада тоологдоно. Хэрбээ хээлитэй болоһон гүүнүүдээ нэгэ газарһаа нүгөөдэ бэлшээридэ туухада, мүн халуудаһан моридоо хүйтэн уһаар ундалуулхада, бурьтаһан, үжэһэн, норожо хүрэһэн үбһэ тэжээлээр хооллуулхада, унага хаядаг байха юм.

Олон унага абажа, гүрэндэ адуунай тарган мяха ехээр тушаахын тула ажахынууд гүүнүүдэйнгээ тоо толгойе эрид олошоруулха зэргэтэй. Мүнөө олохон ажахынууд үсөөн гүүнүүдые үсхэбэрилнэ. Байгша оной мартын 1-нэй байдалаар республикымнай районуудта бүхыдөө 1618 гүүн тоологдоо гэхэ гү, али бии байгаа адуу моридойнь 28,7 процент болоно. Энэнь үсөөн гээшэ. Саашадаа гүүнүүдээ олошоруулжа, олон түл абахын тула ажахынуудай мэргэжэлтэд зохихо хэмжээнүүдые хараалжа бэелүүлхэ зэргэтэй. Нэн түрүүлэн эмэ гунануудые, гүүнүүдые мяханда тушааха ябадал эрид хоригдохо ёһотой. Мүнөө үедэ республикымнай ажахынуудта жэл бүхэндэ гүүнүүдэйнгээ тоо толгойе 10 процентээр олошоруулжа, ойрын жэлнүүдтэ 20 мянганда хүргэхэ арга боломжо яһала бии.

Һүүлэй жэлнүүдтэ адуу моридой ашаг шэмын доошолжо, олоор үхэл гарзада ороһонһоонь уламжалан продукци багаар үйлэдбэрилэгдэжэ, зарим ажахынуудта адуу үс[illegible] бэл, 1982 ондо адуунай мяха худалдахадаа колхозууд бүхыдөө 97 мянган түхэригөөр, совхозууд 52 түхэригөөр гар[illegible]. Тиин 1983 оной январиин 1-һээ гүрэндэ тушаагдаха моридой [illegible] бари ашаг олзотой боложо захалаа. [illegible] адуунай мяха гүрэндэ худалдаһан колхозууд 113 мянган түхэригэй, совхозууд — 746 мянган түхэригэй олзо оруулһан байна. [illegible] адуунай мяханай үнэ сэн дээшэлхэдэ адуу үсхэбэрилхэ һалбариин экономическа үндэһэ һууринь улам бэхижэжэ, саашадань хүгжөөхэдэ таарамжатай болоо.

Зарим колхоз, совхозуудта адуунай мяханай өөрынь үнэ сэн бусад малай продуктнуудта орходоо нилээд доогуур байха юм. Жэшээлбэл, 1983 ондо Яруунын районой Витимэй совхоздо адуунай мяханай өөрынь үнэ сэн 114 түхэриг байбал, үхэрэй мяхан 252 түхэригтэ хүрэһэн байна. Совхоз 473 центнер адуунай мяха гүрэндэ тушаахадаа 37,4 мянган түхэригэй ашаг олзо оруулһан аад, 2265 центнер үхэрэй мяха худалдахадаа 79,3 мянган түхэригөөр гарзатаа. Адуушадай бригадануудые ажахын тоосоондо оруулхада, адуу үсхэбэрилхэ һалбариин ашаг олзонь бүришье дээшэлнэ гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ.

Адуу моридые үсхэбэрилхэ һалбариин ашаг үрые эрид дээшэлүүлхын тула үүлтэрыень һайжаруулха селекционно хүдэлмэреэ тусгаар зохёогдоһон түсэбэй ёһоор ябуулха эрилтэ табигдана. Мүнөө республика доторнай гүрэнэй заводской конюшнитай, адуу моридой заводтой, мүн үүлтэртэ моридой фермэнүүдтэй үүлтэртэ адуу моридой өөрын бааза байгуулагданхай. Тиимэһээ колхоз, совхозууд һайн үүлтэрэй азарга, гүүнүүдые һаадгүй худалдажа абаха аргатай болонхой гээшэ. Һүүлэй гурбан жэлэй туршада ажахынуудта түсэбөөр хараалагдаһан үүлтэрэй 434 азарга худалдагдаа.

Моридой үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэреэ үргэнөөр ябуулһанай ашаар һүүлэй арбан жэлэй туршада республика доторнай үүлтэртэ моридой тоо толгой 34 процентһээ 66 процент хүрэтэр олошороо. Тиихэдээ адуу моридой түс бүриин шэгнүүр эрид дээшэлнэ. Үүлтэртэ моридой фермэ, заводто үсхэбэрилэгдэһэн азарга, гүүнүүд ажахынуудта һаадгүй худалдагдадаг байна.

Түхэреэн жэлэй туршада бэлшээридэ бэлшээжэ, адуунай тарган мяха гаргаша багатайгаар, ехээр үйлэдбэрилхын тула Буряадай болон Яхадай үүлтэрэй моридые олоор үсхэбэрилхэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдажа захалба. Мүнөө Витимэй, Санагын совхозуудта түс бүридөө 100—150 гүүнүүдтэй тусхай фермэнүүд байгуулагдахаар бэлэдхэл хэгдэнэ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ Мухар-Шэбэрэй, Яруунын районуудай ажахынууд һүрэг адуундаа зеленко таридаг болонхой. Таригдаһан зеленкоёо хуряажа абангүй, намартаа оройхон болотор һүрэг адуугаа дээрэнь бэлшээжэ таргалуулдаг гуримтай.

Ажахын тоосоондо ороһон бригадануудта сабшалангһаа гадна зеленко тарихаар хахалагдаһан газар даалгажа үгэхэдэ ашагтай. Адуушад зундаа тарилгаяа өөһэдынгөө хүсөөр харууһалаад, ургасаяа сүм хуряажа абаха болоно.

Адуу олоор үсхэбэрилхэдөө хүдөө нютагуудта һургагдаһан мориной шадабариие гоё һайханаар харуулха спорт дэлгэрүүлхэ арга боломжо бии. Илангаяа залуушуул эмниг моридые һургажа, урилдаанда бэлдэхэ дуратайл байха.

Республикымнай ажахынуудта адуушанаар гол түлэб мориндо дуратай хүнүүд ажаллана. Саашадаа залуушуулые адуушанай мэргэжэлдэ һургахын тула ехэ хүдэлмэри ябуулхаар түсэблэхэ хэрэгтэй. Адуу үсхэбэрилгэдэ мори һургагшад, мориной спортын тренернүүд [illegible] СПТУ-да залуушуулые эльгээхэ хэрэгтэй. [illegible] тодорхойлжо дурадхаха зэргэтэй.

Ажахынуудай, хүдөө ажахын бусад предприятинуудай адуушадай дунда социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, түрүү онол аргануудые, дүй дүршэл нэбтэрүүлхэ хүдэлмэри аша үрэтэйгөөр ябуулха хэрэгтэй. Мүнөө район бүхэндэ дүршэлтэй түрүү адуушад захаһаа олон байха.

Мүнөө малай үбэлжэлгэ шиидхэхы хаһадаа оронхой. Харин адуушадай урда эгээл харюусалгатай хоёр хаһань зэргэшэнхэй. Эдэ үдэрнүүдтэ гүүнүүдынь унагалхаһаа гадна унагалһан гүүнүүдээ, мүн эмэ гунануудаа урэжүүлхэ хүдэлмэри түлэг эхилэнхэй. Тиимэһээ һүрэг адуун соо бэлшэжэ ябаһан гүүнүүдээ дахин наринаар шалган хаража, шанартай тэжээлээр хооллуулжа тордихо хэрэгтэй. Мүн унагалха гүүнүүдээ холо зайда ябуулангүй хагда элбэгтэй бэлшээридэ бэлшээхэ болоно. Тобшолбол, унага абаха, гүүнүүдые урэжүүлхэ хүдэлмэридэ онсо анхаралай хандуулагдаха болоод байһан тухай элидхэлшэ тогтожо хэлээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ахалагша моришон В. Е. Бурдуковский.

УНАГА ОЛООР АБАХА

(ЭЛИДХЭЛ ЗҮБШЭН ХЭЛСЭЛГЭ)

Элидхэлэй һүүлээр эгээн түрүүлэн Түнхэнэй райгүйсэдкомой хүдөө ажахын управлениин ахамад зоотехник **В. Д. Зарбаева** үгэ үгтэбэ.

— Арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын гурбан жэлэй туршада, район дотор, адуу моридой тоо толгой олошоруулха, адуунай мяха ехээр үйлэдбэрилхэ талаар зарим тэды ажал ябуулагдаа. Нёдондоной байдалаар 1981 онойхитой сасуулбал, адуун һүрэг 217 толгойгоор олошорһон байна. Харин 1985 ондо адуу мориднай 4700 толгойдо хүргэгдэхэ ёһотой. Мүн гүүнүүдшье олошоруулагдахаар хараалагдана.

Энэ табан жэлэй туршада бүхыдөө 3480 унаган абтаха түсэбтэй. Эдэ хараа зорилгонуудые бэелүүлхын тула энэ һалбариин түргэнөөр хүгжэхэ хэрэгтэ бодото анхарал хандуулагдаха, үнэн зүрхэнһөө оролдолго гаргагдаха болоно. Манай ажахынуудай үрэ дүнгүүдыень харахада, үшөөл хэрэглэгдээгүй арга боломжонуудай бии байһыень элирүүлэгдэнэ.

Байгша оной эхиндэ район дотор дүн хамта 3958 адуу морид тоологдоһон, тэдэнэйнь 1124 гүүн гэхэ гү, али бүхы һүрэгэй 28,4 процентнь эмэ адуун байгаа, Харин «Мир», «Сибиряк» колхозуудта, Саянай, Туранай совхозуудта гүүнүүдынь бүришье һаа үсөөн. Ушар иимэһээ 1984—1985 онуудай туршада һүрэгүүд соохи гүүнүүдэй тоо 40 процентдэ хүргэхэ зорилго бидэнэрэй урда табигдана. Иигэжэл хэмжээ абаагүй һаамнай, саашадаа энэ һалбариие хүгжөөжэ шадахагүйбди.

Гүүдые саг соонь ороондо оруулха, азаргануудые ороондо һайнаар бэлдэхэ, зүбөөр эдеэлүүлхэ, гүүнүүдэй тоо толгой олошоруулха талаар хүдэлмэри мүнөө үргэнөөр ябуулагдаха болоно.

— Һүүлэй жэлнүүдтэ адуу үсхэбэрилгэмнай нилээд урагшаа дабшаа. Ажахыдамнай моридой тоо толгой урдынхидал эрид үсөөрүүлэгдэхэеэ болижо, зарим тэды олошоруулагдажа захалаа. Саашадаа малай һайн шанартай мяха улам элбэгжүүлхын тула адуу моридоо эрид олошоруулжа, үүлтэрыень һайжаруулһанай ашаар ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ болонобди. Энэ талаар совхоздомнай урид хараалагдаһан түсэбэй ёһоор горитойхон хүдэлмэри ябуулагдана, — гэжэ Баргажанай совхозой адуушан **С. П. Степанцов**, үгэ хэлэхэдээ, тэмдэглээ.

Һүрэг адуу түхэреэн жэлэй туршада ногоо, хагдаар элбэг бэлшээридэ адуулхада таарамжатай юм. Илангаяа Баргажанай райондо холын хадалиг бэлшээри зунай, намарай сагта һайнаар ашаглагдана.

Мүнөө дурсагдагша совхоз 628 толгой адуун һүрэгтэй. Хүндэ ашаа шэрэхэ ородой, владимировска үүлтэрэй азаргануудые адуундаа табижа, шанарыень һайжаруулжа байнхай. Эрхим үүлтэрэй азаргануудые олоор худалдажа абаад, һүрэгтөө табиһанайнь ашаар моридойнь үүлтэр эрид хубилгагдаа гэхэ гү, али бэеэр томо, мяхалиг сула бэетэй адуун олошоржо байна. Мүн эндэ 100 гүүн бүхэнһөө жэл бүри 98 унага абажа, гарза хоролтогүй түлжүүлнэ. Абтаһан унагадынь нютагай байгаалиин эрхэ байдалда тааранги, өөдэргэнөөр тэнжээгдэнэ.

Нёдондо тус ажахы гүрэндэ 218 мори тушаажа, 102545 түхэригэй олзо оруулһан байна. Үнэн дээрээ эндэхи адуушад бүри һайн үрэ дүн туйлахаар байһан юм. Зүгөөр усадхагдамаар дутагдалнууд эндэ олон. Нэгэдэхеэр, ажахыдахи, адуунай хашаа, хорёо хуушараа. Жэл бүри адуунай олошоруулагдажа байхада, байрань багтаамжаар бага болоо. Тиимэһээ ойрын сагта шэнэлжэ үргэдхэхэ эрилтэ табигдана. Хоёрдохёор, тэжээл бэлэдхэхэнь эндэ бэрхэтэй. Адуушадта тусгаар сабшалан даалгагданагүй. Зеленко, обёос тариха поли үгтэбэл, бүришье таарамжатай һэн. Өөрсэдөө даалгагдаһан поли, сабшалан дээрэһээ тэжээл бэлэдхэжэ абадаг болбол, һайн бэлэй. Гурбадахяар, эндэ адуунай үүлтэртэ фермэ байгуулхаар саг туланхай. Хэрбээ өөрын иимэ фермэтэй болоо һаа, ажахымнай адуу үсхэбэрилгэһөө улам олзотохо бэлэй гэжэ үгэ хэлэгшэ батаар найдуулһан байна.

Яруунын районой «Витимский» совхозой директор **О. Я. Адушинов** ажахыда адуу моридой тоо толгойе олошоруулха энэ һалбариин ашаг үрые дээшэлүүлхэ, хямда сэнтэй продукци абаха талаар ямар хүдэлмэриин хэгдэжэ байһан тухай, мүн бригадна подрядай хэды шэнээн аша туһатайень хөөрэжэ үгөө.

КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолые дүүргэхэ талаар хэдэн олон шухала хэмжээнүүдые абаһанай ашаар совхозой адуу морид олошоруулагдаа. Энэ һалбариин ашаг үрэ яһала дээшэлүүлэгдээ. Хэдышье ажалай ябуулагдажа байгаашье һаань, адуун һүрэг һайнаар үсхэбэрилэгдэнэ гэхын аргагүй. Мүнөө эндэ 2325 адуун һүрэг тоологдоно, тэрэнэйнь 828-ниинь гүүн юм. Нёдондо ажахын адуушад 423 унага абаа гэхэ гү, али зуун эмэ адуун бүриһөө оройдоол 40,5 түл түлжүүлжэ тушаагаа. Мүн лэ тэдэнэр бүхыдөө 1146 центнер адуунай мяха үйлэдбэрилжэ, тэрэнэй 473 центнерыень гүрэндэ худалдаа. Иигэжэ тус ажахы мяха тушааһанайнгаа түлөө 37,4 мянган түхэригэй сэбэр олзо оруулһан байна. Эндэ адуунай мяханай центнер бүхэнэй өөрынь үнэ сэн 114 түхэригтэ болоо. Мүнөө адуунай мяханай худалдан абалгын гүрэнэй сэнгэй дээшэлээд байхада, энэ һалбариин ашаг үрэнь нилээд нэмэбэ бшуу.

Саашань тэрэ адуунай мяха ехээр абахын, илангаяа даагадаа, унагадаа түргэнөөр түлжүүлхын тула бэлшээриие үргэдхэхэ хэрэгтэ тогтоо. 1978 ондо 3 мянган гектар шэнэ газар ашаглалгада оруулагдаһан аад, мүнөө тэндэнь шүгы бургааһан ургашанхай, дээрэһээнь адуугаашье манахань бэрхэтэй болошонхой. Мүнөө 300 гектар шэнэ газар бэлшээри болгохоор бэлдэжэ эхилһэн тухайдаа тэрэ хэлээ.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадалсажа, үгэ хэлэһэн Кабанскын районой хүдөө ажахын управлениин ахамад зоотехник **В. С. Драгун** ажахынуудта адуу моридой олошоржо, үүлтэрэйнь һайжаруулагдажа байһан тухай тогтоһон байна. Һүүлэй жэлнүүдтэ районой партийна, совет болон хүдөө ажахын зургаанууд ажахынуудта адуу моридой һүрэг олошоруулжа, ашаг шэмыень эрид дээшэлүүлхэ талаар зарим тэды оролдолго гаргана. Хэрээ 1981 оной эхиндэ районой ажахынууд бүхыдөө 2758 адуутай, тэрэ тоодо 670 гүүтэй байбал, байгша оной январиин 1-нэй байдалаар дүн хамта 2882 морин, тэрэ тоодо 811 гүүн тоологдоо һэн.

Юһэдэхи табан жэлэй туршада дунда зэргээр жэлдээ 595 унаган түлжүүлэгдэбэл, арбадахи табан жэлэй жэл бүхэндэ 409 унаган абтажа тэнжээгдэһэн юм. Тиихэдэ 1981 ондо районой ажахынууд — 507, 1982 ондо — 510, нёдондо — 532 унага абажа, гарза хоролтогүй түлжүүлнэ гэхэ гү, али жэл бүри унаган олоор абтана. Байгал-Худариин совхозой түрүү адуушан Алексей Куриганов һүүлэй хэдэн жэлэй туршада 100 гүүн бүхэнһөө 90 унага абажа тэнжээнэ. Мүн «Шергинский» совхозой үнинэй адуушан Николай Буянов хоердохи жэлээ эрхим амжалта туйлана. Байгалай ОПХ-гай адуушан Николай Соболев нёдондо 61 гүүнһээ 58 унага абажа түлжүүлээ. Иимэ түрүүшүүл ажахы бүхэндэ бии байха.

Һүүлэй гурбан жэлэй туршада гүүнүүдэй тоо толгой олошороошье һаа, һанаһандаа хүрэнэгүй. Район бүхыдөө 1150 гүүтэй байха ёһотой. Хэрбээ эдэ олон гүүтэй болоод, 100 гүүн бүхэнһөө 80 унага абахадаа адуу моридойнгоо һүрэгые нилээд олошоруулха аргатай болохо юм. Байгша ондо бүхыдөө 900 гүүн, эмэ гунан урэжүүлэгдэхээр түсэблэгдэнэ. Тоошолбол, районой адуушад 100 гүүн бүхэнһөө 80 унага абажа, бүхыдөө 650-һаа үсөөн бэшэ унага түлжүүлхэ түсэб хараалаанхай ажаллана гэжэ үгэ хэлэгшэ дэлгэрэнгыгээр хөөрөө.

Бэшүүрэй районой Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой адуушан **Д. Д. Борисов** үгэ абаба.

— Би залуу адуушадай тоодо орохоб. Юуб гэхэдэ, энэ һалбарида 1982 онһоо хойшо ажаллана би. Түрүүшын жэлдэ 46 гүүнһээ 35 унага абажа тушаагаа һэм. Харин нёдондо 58 эмэ адууһаа 58 түл түлжүүлжэ, түсэбтэ даабаряа үлүүлээбди. Байгшашье ондо иимэ үндэр дүн туйлаха зорилготой ажаллажа ябанабди. Мүнөө түрүүшын ардаад унага абаад, бүрин бүтэнөөр түлжүүлжэ байнабди.

Байра байдалаа хэлэхэ болоо һаа, үбэлжөөмни нютаг дээрээ, зуһаламни нилээд холошог, намагтай болдогтой, хүхүүли уһатай газарта оршодог. Энэл үедэ бидэндэ нилээд хүшэрхэн байгша. Хэдышье хүндэ хүшэр байдалай тохёолдоошье һаань, урдахи бэрхэшээлнүүдээ амжалтатай дабажа гарагшабди.

Совхозой дирекци бидэнэртэ, адуушадта яһала туһаламжа үзүүлдэг гээшэ. Арһан дэгэл, хүүртиг, гуталнуудые үгэдэг юм. Адуун һүрэгтэмнай үбһэ тэжээл таһалгаряагүйгөөр асаргша. Иимээр хандажа байхадань, муугаар хүдэлхэ аалши.

Бидэнэр даагадаа эртүүр таһалдаг гуримтайбди. Тиихэдэ гүүнүүд хаһа сагтаа хүсэ шадал абажа, хабарынь һайн түл үгэнэ бшуу.

Манай һанаагаа зобохо юумэн юуб гэхэдэ, зэр зэмсэг болоно. Мүнөө тэргын сахаригууд уляаһаар гү, али нарһаар хэгдэһэн байжа, богони болзорто бутаржа һалашана. Энэ тэргын түлөө аяар 130 түхэриг түлэнэ ха юмбибди. Мүн лэ дугааг гээшые няагаад орхижорхидог болонхой. Энэньшье удаан хэрэглэгдэнэгүй. Үшөө хомууд тухай хэлэхэдэ, үйтанаар, багаар хэгдэнэ. Мүнөө мориднай бэеэр томо болонхой ха юм. Эдэ бүгэдые анхархаар болоол гэжэ тэрэ түгэсхэлдөө хэлээ.

— Манай ажахы мяха, һү үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ тушааха табан жэлэйнгээ гурбан жэлэй түсэб сүм дүүргэнхэй. Мүн адууһа малай тоо толгой олошоруулха даабари энэ хугасаа соо сүм бэелүүлэгдээ. Байгша оной эхиндэ совхоздомнай 1348 адуу морид, тэрэ тоодо 450 гүүн, 47 азарга, 217 унамхай морин тоологдоо бэлэй. Хэрбээ үнгэрһэн гурбан жэлэй туршада адуу моридой тоо олошороогүй һаа, гүүнүүдэйнь тоо зарим тэды нэмээ. Тодорхойлбол, ажахыда гүүнүүдэй тоо толгой 1981 онойхиһоо 33 процентээр олошоржо, байгша ондо хэзээ хэзээнэйхиһээ унага олоор абажа түлжүүлхэ аргатай болообди,— гэжэ Захааминай районой Далахайн совхозой директор **В. Л. Хартаев**, элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ, хабаадалсахадаа мэдүүлээ.

Ерэхэ жэлэй эхиндэ ажахыда адуу моридой тоо 1350, тэрэ тоодо гүүн 500-да хүргэгдөөд байха ёһотой. Дам саашадаа гүүнүүдэй тоо олошоруулжа, бүхы һүрэгөө 40 процентдэ хүргэхэ зорилготой. Эндэ илангаяа үбэлэй сагта адуу моридго бэлшээриин багадэча, холын хадалиг бэлшээриень диилэнхидэ һүрэг үхэрнүүд эзэлэнхэй. Совхоздо адуунай гурбан һүрэг бии. Адуушан Б. Гончиковой һүрэгтэ 591 морид, Ц. Дымпиловэй бригадада—559, З. Гомбоевой һүрэгтэ—130 адуун адуулагдана. Адуушадай гурбан бригада ажахын тоосоогоор ажаллана. Совхозой бүхы адуун дүшэ гаран һүрэг боложо хубааранхэй, хагда элбэгтэй бэлшээри бэдэржэ, ой тайгаа, хүнды соогуур таран бэлшэнэ. Тиимэһээ адуушадта таһалгаряагүй хинаха, харууһалхадань хүшэр байдаг. Нёдондо эндэхи адуушад 100 гүүн бүхэнһөө 70 унага абажа түлжүүлээ һэн. Саашадаа адуун һүрэгөө олошоруулжа ашаг шэмыень дээшэлүүлхын түлөө горитойхон хүдэлмэри ябуулагдаха гэжэ нүхэр Хартаев үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ.

— Һүүлэй жэлнүүдтэ манай ажахынхид адуун һүрэгтөө онсо анхарал хандуулдаг болонхой. Мүнөө бидэндэ бүхыдөө 600 адуун, тэрэ тоодо 100 гүүн тоологдоно. Эдэ толгойе 4 хүнһөө бүридэһэн бригада хамтын подрядай гуримаар, туйлаһан үрэ дүнгэйнгөө зэргээр түлөөһэ абахаар харууһалдаг юм,— гэжэ Түнхэнэй совхозой ахамад зоотехник **А. Ж. Комиссаров** хэлээ.

Үнгэрһэн гурбан жэлэй туршада адуун һүрэгэй тоо 150 толгойгоор олон болоо, жэл бүри зуун гүүн бүриһөө 80 унаган абтана. Нёдондо адуушаднай гүрэндэ мяха худалдаһанайнгаа түлөө 75 мянган түхэригэй сэбэр ашаг олзо оруулаа. Адуунай мяханай центнер бүхэнэй өөрынь үнэ сэн 148 түхэригтэ хүрэхэ түсэбтэй һаа, 65 түхэригэй болоһон байна.

Хамтын подрядай гуримаар 1983 онһоо хойшо хүдэлдэг болонхойбди. Иигэжэ адуушадай продукциин түлөө оролдодог гээшэ. Энэ жэлһээ ажахымнай эдэнэртээ тусхай бааза түхеэржэ байнхай. Эндэнь адуу илгаха хашаа, олон хорёо, халхабшатай, дээрээ оройтой байра, тэжээлэй склад баригдажа эхилэнхэй. Адуу моридые шэгнэхэ шэгнүүр тодхогдохо юм гэжэ тэрэ хэлээ.

Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ахамад зоотехник **М. Н. Зарипов** үгэ хэлэхэдээ, адуу моридой үүлтэрые һайжаруулха асуудалда тогтоһон байна. Тус ажахы энэ һалбарида һүүлэй жэлнүүдтэ анхарал хандуулжа эхилээ. Адуун һүрэгэй тоо толгойе олошоруулха, хямда сэнтэй мяха абаха хэрэгтэ түрүү адуушан, республикын габьяата малшан Б. Е. Бурдуковский ехэхэн хубитаяа оруулна. Энэ хүмнай арбадахи табан жэлэй туршада 100 гүүн бүриһөө 75 унага абаһан һаа, харин үнгэрһэн гурбан жэлэй хугасаа соо — 85 түл абажа, энэ һалбариин саашадаа хүгжэхэ хэрэгтэнь нилээд туһаламжа үзүүлһэн байна.

Республикын Хүдөө ажахын министерствын тусхай захи-

ТҮСЭБТЭ БОЛЗОРОО ЖЭЛЭЭР УРИДЛАХАНЬ!

Гол түмэр зам табилгые болзорһоонь урид, Агуухэ Октябриин 67 жэлэй ой болотор дүүргэжэ, бүхы зам дээгүүр үргэлжэдэнь поезднуудай ябалгые хараалагдаһан болзорһоо нэгэ жэлээр урид нээхэ тухай комсомолой бүхэсоюзна габшагай барилгын — Байгал-Амарай түмэр замай коллективүүдэй гаргаһан үүсхэлые КПСС-эй Центральна Комитет һайшааһан байна. Энэ ушар бамайхидай эдэбхи хэшээл улам дэгжээжэ, мүнөө барилгашадай коллектив, хүн бүхэн энэ харюусалгатай уялгануудаа бэелүүлхын түлөө тэмсэжэ, социалис мүрысөө улам үргэнөөр дэлгэрүүлжэ байнхай.

БАМ-ай барилгашадай үнэтэ үүсхэл тухай партиин ЦК-гай тогтоолые бодото байдалда бэелүүлхэ талаар тодорхой хэмжээнүүд эдэ үдэрнүүдтэ үргэнөөр зүбшэгдэжэ, барилгые улам эршэтэйгээр ябуулха арга боломжонууд, ажалай нөөсэнүүд элирүүлэгдэнэ. Һаяхан Северобайкальск хотодо соёлой «Дружба» байшан соо БАМ-ай барилгашад, Хойто-Байгалай районой партийна, совет, профсоюзай, комсомолой эдэбхитэд олоороо сугларжа, партиин обкомой бюрогой гэшүүдтэй, ГлавБАМстройн хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзаба.

Уулзалгые партиин Северобайкальска горкомой нэгэдэхи секретарь Л. П. Табалаев нээгээ. Партиин Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь А. М. Беляков, СССР-эй транспортна барилгын министрэй орлогшо, ГлавБАМстройн начальник К. В. Мохортов гэгшэд уулзалга дээрэ үгэ хэлэжэ, түмэр замай барилгашадай урда тодорхой зорилгонуудые табиба.

Уулзалгада Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. С. Семенов, КПСС-эй обкомой секретарьнар К. А. Албашеев, Л. В. Потапов, В. Ф. Лысов, партиин обкомой бюрогой гэшүүд хабаадалсаба.

тэлбэрилэгшэд эмхидхэлэй үрэ түгэс хүдэлмэри ябуулаа, партиин обкомой секретарьнар, таһагуудые даагшанар БАМ-ай барилгашадтай олон удаа уулзажа, шиидхэгдэхэ асуудалнуудые зүбшэһэн байха юм.

Поезднуудые Байгал-Амарай түмэр замаар үргэлжэдэнь ябуулгые хараалагдаһан болзорһоо жэлээр урид нээхэ гэһэн үүсхэл бүхы барилгашадай үнгэрһэн арбан жэлэй туршада гаргаһан бэатаршалгын үрэ дүнгүүдээр батадхагдана гээд нүхэр Беляков үргэлжэлүүлбэ. Энэмнай манай ороной, совет хүн зоной асари ехэ арга боломжонуудай гэршэ болоно ха юм.

БАМ-ые болзорһоонь урид ашаглалгада үгэхэ гээшэ арадай ажахыда тон ехэ удха шанартай. Сибириин болон Алас-Дурнын хизаар нютагуудай үйлэдбэриин хүсэнүүд түргэнөөр хүгжэхэ, эндэхи байгаалиин баялигууд — ой модон, шулуун нүүрһэн, бусадшье ашагта малтамалнууд — бүрин дүүрэнээр ашаглагдаха байна. Бамайхидай энэ ехэ илалтань Агуухэ Октябриин 67-дохи ойн баярые шэмэглэхэл гээд нүхэр А. М. Беляков һанамжалба.

Манай республикын хойто нютагуудта БАМ-ай барилгын эхилһээр асари ехэ барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэгдээ, нилээд олон томо-томо барилганууд бодхоогдоо. Тобшолон хэлэхэдэ, тэндэхи нютагуудай шэг шарайнь хубилаа, барилгатайгаа хамта хүн зоншье ёһотойл коммунис хүмүүжэл гараа. Жэлһээ жэл бүри барилгын хэмжээн үргэдэнэ, түмэр зам зубшан шэнэ городууд, поселогууд бодхоогдожо, болбосон түхэлтэй болохо байна. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэбүүд болзорһоо жэлээр урид дүүргэгдэнэ, байгша оной нэгэдэхи кварталай түсэб нилээн үлүүлэгдээ. Болзорһоо урид Байгалай, Мысовой тоннельнүүд малтагдаа. Барилгашадта 335 мянган дүрбэлжэн метр гэр байра үгтөө, һургуулинууд, хүүгэдэй ясли-садууд, соёлой, эмшэлэлгын, спортын байшангууд тушаагдаа.

Хүгжэлтын шухала дүнгүүдэй нэгэниинь гэхэдэ, эндэмнай Байгал-Амарай түмэр замай Хойто-Байгалай отделени, түмэр замые саг зуурада ашаглалгын отделени байгуулагданхай, өөрынгөө ажал хүдэлмэреэр тэдэнэр түмэр замай барилгые улам түргэдхэнэ. Түмэр замые болзорһоо урид ашаглалгада үгэхэ гэһэн партиин ЦК-гай хараалһан зорилгын бэелүүлэгдэхэ бэйһанда ямаршье һэжэг түрэнэгүй. Юундэб гэхэдэ, барилгашад, тэһэлэгшэд, харгын далан татагшад, оньһожоруулагдамал колоннонуудай хүдэлмэришэд — бултадаа урма зоригтойгоор, эрид шиидэнгеэр ажаллажа байна. ГлавБАМстройн анхарал оролдолгоор манай участогай барилгашад хэрэгтэй бүхы юумэээр хангагданхай, зарим участогуудта нэмэлтэ техникэ үгтэнэ.

БАМ-ай барилгашадай шэнэлһэн социалис уялганууд соо иигэжэ бэшээтэй: **1984 оной июлиин 1 болотор Буряадай участогта түмэр зам табижа дүүргэхэ, зүгөөр Витим—Сюльбан гэжэ участогта [Шэтын область] Агуухэ Октябриин 67-дохи ойн баярта түмэр зам табигдаһан байхаар хараалагдана.** Энэмнай асари ехэ хэмжээнэй ажал хүдэлмэри гээшэ. Хүн бүхэн өөрынгөө даабарине үлүүлэн дүүргэхээр зоригжонхой.

Гэхэтэй хамта байгша оной түрүүшын дүрбэн һара үнгэрхэнь. Барилгын олонхи коллективүүд муу бэшээр хүдэлжэ гарабашье, угталгын «алтан гадаһа» хадатар нилээд ехэ ажал хүдэлмэри бүтээгдэхэ байна. 6 миллион кубометр шорой түмэр замай табигдаха далан дээрэ адхагдаха, олон тоото хүүргэнүүд, уһа дамжуулха хоолой соргонууд табигдаха гэхэшэлэн хэхэ ажал аргагүй ехэ.

Барилгын мүнөө үеын эршые хангалтатай һайн гэхын аргагүй. Нэгэдэхи кварталай түсэбүүд дүүргэгдэһэн байбашье, гол зорилгоёо бэелүүлхын түлөө хүдэлмэриингөө мүнөөдэрэй эршые нилээд шангадхаха болонобди гэжэ А. М. Беляков хэлэбэ. Энэ зорилго шиидхэлгэдэ шэнэ эрга нөөсэнүүдээ хэрэглэхэ хэрэгтэй, «...бидэ бүгэдэ, бидэнэй хүн бүхэн ямар нэгэ һуларуулга өөртөө хорихомнай зүб байха. Гүрэнэй түсэбэй дүүргэлтын түлөө һанаагаа зоболго, бүри ондоогоор хэлэбэл, шанга дохёо минутыншье турша да бидэниие орхихо ёһогүй. Энэ жэлдэ үзэгдэһэн али болохо һааталгын түлөө, ямар нэгэн дутуу дундын түлөө хэзээ хэзээнэйхиһээ бүри шангэ эрилтэ байха гэжэ үгэеэ ойлголсоё. Манай партийна хараа бодол ондоо байжа болохогүй» — гээд нүхэр К. У. Черненкын партиин ЦК-гай апрелиин Пленум дээрэ хэлэһэн үгэнүүдые үгэ хэлэгшэ сугларагшадта һануулба.

Һанаа зобоомоор асуудал гэхэдэ, түмэр замай татагдаха даланда шоройн адхалга мүн болоно. Энэ асуудалда саг үргэлжэ анхаралаа хандуулха, техникээ гамтайгаар, үндэр бүтээсэтэйгээр ашаглаха, хүдэлмэриин график нягтаруулха гэхэ мэтэ арга боломжонууд бии гээшэ. Ехэ олон машина, техникэ миин зогсоно. Халаандаа вахтаар ажалладаг хүнүүдые зөөлгэ олон дутагдалтай, хүн зон ажалайнгаа саг ехээр гээнэбди гэжэ гомдоно гэжэ нүхэр А. М. Беляков шүүмжэлбэ. Тон адли эрхэ байдалда хүдэлдэг оньһожоруулагдамал колоннонуудай ажалайнь дүнгүүд хоорондоо ехэ илгаатай. Эндэ мүн лэ ажалай ашаглагдаагүй нөөсэ арганууд бии гээшэ ха юм даа.

Баталагдаһан графигай ёһоор хүдэлмэреэ дүүргэлтын түлөө участогуудай, бригадануудай хүтэлбэрилэгшэдэй хубиин харюусалгые дээшэлүүлхэ шухала. БАМ үнэхөөрөө эрхим түрүүшүүлые хүмүүжүүлдэг һургуули болонхой. Эндэ ажал хүдэлмэри бэрхээр эмхидхэдэг хүтэлбэрилэгшэд үсөөн бэшэ. Барилга-хабсаралгын 708-дахи, 581-дэхи, 597-дохи поезднуудай начальнигууд В. Е. Липаткин, В. А. Скарга, Б. З. Заволыныч, 135-дахи оньһожоруулагдамал колоннын начальник М. Л. Буйнов, бригадирнууд, барилгын ветеранууд А. В. Бондарь, В. И. Аксенов В. П. Бритиков болон бусад эрхим бэрхэ хүтэлбэрилэгшэд болонхой. 135-дахи оньһожоруулагдамал колоннын экскаваторщик И. Е. Шелгун, «Нижнеангарсктрансстрой» трестын автобазын жолоошон Н. М. Кокоулин, харгы таталсадаг А. М. Шишков болон бусад олон нүхэд үндэр амжалта туйлажа байдаг. Имагтал иимэ түрүүшүүлэй ульгэр жэшээ даган хүдэлжэ, түмэр харгы табижа дүүргэхээр Транспортна барилгын ба Зам харилсаануудай министерствэнүүдэй тогтооһон болзорые һара хахад уридшалха арга бии гэжэ тодорхойлогдонхой.

Ажалай эмхидхэлые саашадаашье нарижуулха шухала гээд нүхэр А. М. Беляков үргэлжэлүүлээ. Эгээл үндэр дүнгүүдые туйлаһан коллективүүдтэ партиин обкомой, республикын Министрнүүдэй Соведэй, облпрофсоведэй болон ВЛКСМ-эй обкомой Дурасхаалай 5 Улаан туг барюулагдаха юм гээд үгэ хэлэгшэ мэдээсэбэ.

Партиин ЦК-гай тогтоол дотор БАМ-ай һуурин, тосхонуудые комплексноор бариха, барилгашад гэр байраар, һургуулинуудаар, һургуулида ороодүй хүүгэдэй эмхи зургаануудаар хангагдаха ёһотой гээд хэлэгдэнэ. Энэ талаар «Нижнеангарсктрансстрой» трестын урда нилээд орёо зорилгонууд табяатай. Нэн түрүүн Северобайкальск хотодо түбэй котельнэ болон бусадшье барилгэнууд бодхоогдожо, ашаглалгада үгтэхэ ёһотой, Кичерэдэ, Шэнэ Уоянда зарим барилганууд унжагайрна. Дабаанһаа зүүлжээ татагдэһан замые саг үргэлжын ашаглалгада хуби хубяарнь үгэхэ гээшэ мүн лэ нилээд шухала хэрэг гээд эндэ хэлэгдэбэ.

Байгал-Амарай түмэр замай барилгашадые шефтээ абаһан коллективүүд — Ленинградэй, Эстониин, Латвиин, Литвагай барилгашад — түрүүшын үдэрнүүдһээ шэн габьяата ажалай ульгэр жэшээ харуулдаг. Теэд элдэб олон шалтагаанаар эдэ коллективүүдэй хүсэл, шадал, арга боломжонууд гүйсэд дүүрэнээр ашаглагданагүй, һууриин нютагуудаа болбосон түхэлтэй болгохо талаар нилээд ехэ юумэ хэхэ аргатай ха юм. Северобайкальскын һүнэй завод, нефтебаза, аэропорт барилгада үшөөшье дутагдалнууд бии байһаар.

Барилгын, бүхы ажал хүдэлмэриин шанар тухай асуудалда уулзалга дээрэ ехэ анхарал хандуулагдаа. Бамайхидай татаһан замай километр бүхэн эрхим шанартай тэмдэгтэй байха ёһотой гэһэн унинэй мүндэлһэн уряа зарим ушарта хангагданагүй гээд шүүмжэлэгдэһэн байна.

Үндэр этигэл найдабари үндэр харюусалга хоёр хоорондоо нягтэ холбоотой. Хүдэлмэриин участок бүхэндэ хүтэлбэрилэгшэ, коммунист бүхэн үндэр харюусалгаа мэдэржэ, хоорондоо холбоотой участогуудай, албан зургаануудай ажалай үндэр бүтээсые хангаха уялгатай гээд нүхэр А. М. Беляков үгэеэ түгэсхэбэ.

СССР-эй Транспортна барилгын министрэй орлогшо, ГлавБАМстройн начальник К. В. Мохортов уулзалга дээрэ үгэ хэлээ. Манай партиин ЦК, Совет правительство БАМ-ай барилгын эхилһэнһээ хойшо саг үргэлжэ анхарал оролдолго гаргана, бүхы хэрэгтэй юумээр хангана, ажалай таарамжатай эрхэ байдал зохёохо эрилтэ табина. Энэ анхарал оролдолгодонь БАМ-ай барилгашад шэн габьяата ажалаараа харюусана. Үнгэрэгшэ арбан жэлэй туршада БАМ-ай барилгашад арбан нэгэ дахин партиин ЦК-гай Генеральна секретариин амаршалгада хүртэһэн байха юм. 34 мянга гаран барилгашад гүрэнэй үндэр шагналнуудта—орден, медальнуудта хүртэһэн. Манай барилгашадай дунда Социалис Ажалай Геройнууд, СССР-эй, РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадууд, партиин ЦК-гай гэшүүд үсөөн бэшэ. 1984 он бамайхидта баяртайшье орёо хүшэршье жэл гээшэ. Партиин ЦК-гай тогтоол уряална, уялгална, харюусалгыемнай улам дээшэлүүлнэ. Энэ тогтоол бүхы совет хүнүүдэй, бүхы дэлхэйн анхарал БАМ-ай барилгашадта үшөө дахин хандуулаа.

Үнгэрэгшэ арбан жэлэй туршада бамайхид жэл бүри түсэбөө үлүүлэн дүүргэжэ байгаа, энэнь партиин XXVI съездын хараалһан болзорые уридлаха арга олгоо бшуу. Байгша оной эхиндэ 400 гаран километр түмэр харгы табиха, хүүргэ бариха бэйгаа. (Нёдондо жэлэй туршада 102 хүүргэ баригдаһан, мүнөө ноябриин 7 болотор 151 хүүргэ баригдаха болоно. Буряадай республикын газар дээгүүр 525 километр түмэр зам татагдана, бүхы тоннельнүүдэй 32 километрэй 28-нь Буряадай газар дээрэ малтагдана).

• Мүнөө барилгын харюусалгатай шатада барилгашан бүхэн тодорхой даабари абаад, тэрэнээ эрга заатагүй дүүргэхэ, үлүүлэн дүүргэхэ уялгатай. Саг хүгэнэгүй, хүдэлмэриин хэмжээн 1,5—2 дахин ехэ болоо. Үнгэрэгшэ жэлнүүдтэ бидэнэй байгуулһан эгээ үнэтэй юумэн гэхэдэ, бидэ тон өөрын түхэл маягтай, бэрхэ шадабаритай, үндэр дээдэ эрдэмтэй коллектив байгуулжа шадаабди. 200 мянган барилгашад сооһоо жэл бүри 3 мянган хүн дээдэ болон дунда эрдэмтэй болодог юм. Зарим залуушуул инженерэй хоёр-хоёр дипломтой болонхой. Түмэр замай рельснүүдые табидаг Александр Бондариин бригада баруун талаһаа, тэдэниие угтуулан Иван Варшавскиин хүтэлбэрилдэг бригадэ зүүнһээ баруулжаа тэгүүлнэд. Иимэ хүнүүд ёһотойл манай үеын геройнууд гээшэл!

Теэд бүхы арга боломжонууд ашаглагдана гү гэһэн асуудал бидэнэй урда хододоо гарана. Барилгашадтэй уулзахада, зарим коллективүүдэй эрхимээр хүдэлжэ байхадань, нүгөөдүүлынь һали-боли, аяай шамай түсэбөө дүүргэжэ байха. Жэшээнь, «ЗапБАМстроймеханизация» трестын оньһожоруулагдаһан 136-дахи колонно һайн дүнгүүдые туйлаа, харин тиихэдэ тон адли хүсэтэй, адли тооной хүн зонтой, 4-дэхи колонно ахир дүнгүүдтэй гараа. Энээн тухай бодомжолходо, ашаглагдаагүй нөөсэнүүд үшөөл бии гээшэ бшуу.

Харгы замаа урагшань татахатайгаа хамта һуурин тосхонуудта гэр байра, һургуулинуудые, хүүгэдэй саадуудые бариха хэрэгтэй.

— Арбан жэл соо хүдэлмэреэ хэжэ һураабди, — гэжэ К. В. Мохортов мэдүүлбэ, — һайнаар эхилээд, гоёор үргэлжэлүүлээд, һайханаар түгэсхэжэ шадаха ёһотой. Партиин ЦК-гай декабриин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэридэ харюу болгон, ажалай бүтээсые түсэбһөө гадуур 1,2 процент, продукциин өөрынь үнэ сэн 0,6 процент нэмээжэ хямдаруулха уялга абанхайбди. Эдэ бүхы харюусалгатайшье, орёошье даабаринуудаа бамайхид нэрэтэй солотойгоор дүүргэхэ байха гэжэ найдахые зүбшөөгыт,— гээд нүхэр К. М. Мохортов үгэеэ түгэсхэбэ.

Уулзалгада хабаадаһан эдэбхитэд нүхэд А. М. Беляковой, К. В. Мохортовой үгэнүүдые анхаралтайгаар шагнажа, нэгэнтэ бэшэ альга ташалгаар угтаба.

Р. ГАРМАЕВ,
манай түсхай корр.

...НСКЭ УНШАЛГАНУУД

...хэлнүүд дотор гүнзэгыгөөр харуулагдаһан байна. Парти тухай Ленинэй һургаал мүнөөшье хүгжэлтэ түгэс социализмын обществын, социальна хүгжэлтэ дэбжэлтын түлөө бүхы тэмсэлшэдэй түгэлдэр хүсэн болоно гэжэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглэбэ.

Партийна ба эрдэмэй хүдэлмэрилэгшэд, КПСС-эй ветеранууд, Москвагай олониитын түлөөлэгшэд уншалгануудта хабаадаһан байна.

* * *

«Ленинэй суртал һургаалнуудаар, Ленинэй зааһан замаар»—гэһэн ленинскэ уншалганууд апрелиин 18-да Ленинградта, Смольныйн түүхэтэ актова зал соо болобо. Совет засагай түрүүшын декредүүд эндэ соносхогдоо һэн. Ленинэй хамагые илагша һургаалай һүр хүсэн тухай, Ленинэй хэрэгтэ, түрэл Коммунис партиингаа хэрэгтэ совет хүнүүдэй үнэн сэхэ байһан тухай тэдээндэ хабаадагшад хэлэбэ.

Партиин түсэбүүдые, табан жэлэй даабаринуудые бодото дээрэнь бэелүүлхэ, Эхэ оронойнгоо экономическа ба оборонно хүсые саашадань бэхижүүлгэдэ ехэ хубитаяа оруулха талаар ленинградайхидай халуун хүсэл эрмэлзэлтэй байһан тухайнь уншалгануудта хабаадаһан партиин ветеранууд, олониитын түлөөлэгшэд, хүдэлмэришэд, эрдэмтэд, сэрэгшэд, залуушуул мэдүүлээ. (ТАСС).

...ОЛЬШЫН ...ОЙ ҺАЙНДЭР

...тэмсэлдэ манай нэгэдэлэй гэршэ гэжэ тоолонобди гээд тэрэ үгэеэ үргэлжэлүүлээ. Бүхы союзна республикануудта үнгэргэгдэхэ энэ харалга манай арадуудай аха дүү ёһоной нүхэсэлые бэхижүүлгын һайн һайхан хэрэгтэ туһа нэмэри болохо гэжэ этигэжэ байһанаа үгэ хэлэгшэ мэдүүлээ.

Ю. Чирек харюугай үгэ хэлээ. Үнэн зүрхэнһөө хүндэмүүшэ ёһоор угтаһанайнь түлөө тэрэ совет хүнүүдтэ баяр баясхалан хүргөө. Эхилжэ байгаа һайндэр хадаа аха дүү ёһоной польско-совет холбооной, хоёр арадуудай эбдэршэгүй хани барисаанай шэнэ гэршэ болохо юм гээд тэрэ хэлээ.

Хоёр арадай эрхим түлөөлэгшэдые хододоо нэгэдүүлдэг байһан хани барисаанай һайн һайхан ёһо заншалнууд соёлой талаар совет-польско харилсаа холбоондо туһатай байна гээд делегацие толгойлогшо саашань хэлээ. Польшын соёлой үдэрнүүд энэ холбооной дэлисые ба бүхы талын хүгжэлтые эрхимээр батадхана гээшэ, Арадай Польшын зохёохы ажал ябуулгын мүнөөнэй туйлалтануудые бүри үргэнөөр харуулха хүсэлтэйбди. Манай арадуудай үгэеэ ойлголсолгые бүри гүнзэгырүүлхэ гээшэ хани барисаанай энэ һайндэртэ хабаадагшадай үнэн зүрхэнэй хүсэл болоно.

Удаань аха дүү ороной искусствын уран бэлигтэнэй концерт болоо.

* * *

Соёлой үдэрнүүдэй уран һайханай программын ёһоор искусство болон литературын уран бэлигтэнэй зохёохы туйлалтанууд совет харагшадта үргэнөөр харуулагдаха байна. Москвада Түбэй выставкын залда нээгдэһэн «Арадай Польшын 40 жэл» гэһэн экспозици аха дүү ороной баатаршалгата түүхэ ба мүнөөнэй байдал тухай хөөрэнэ. Энэ хадаа хилын саана эмхидхэгдэһэн ПНР-эй түүхэдэхи уран зурагай искусствын эгээл ехэ выставкэ болоно. Польшын соёлой үдэрнүүдые угтуулан, В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ СССР-эй Гүрэнэй библиотекэдэ номой-иллюстрацина выставкэ нээгдээ юм. Польшын искусствын уран бэлигтэнэй концертнүүд Таллинда, Бакуда, Ташкентдэ ба бусад городуудта болоһон байна.

* * *

Аха дүү Польшын түлөөлэгшэд В. И. Ленинэй Мавзолейдэ орожо хараһан, венок табиһан байна. Кремлиин ханын дэргэдэхи Мэдэгдээгүй солдадай хүүр дээрэ венок баһал табяа. (ТАСС).

...ЙАША ТУҺЫЕ ХАМГААЛАН

...рховно сүүдэй 60 жэл гүй... мүндэлэлгэ В. И. Ленинэй ...тоой юм. Совет сүүдэй ... шата болохо СССР-эй ... хуулиин ленинскэ гол ... түрүүн социалис хуулиин ... эршэгүйгөөр бэелүүлгэдэ ... хандуулдаг юм.

...рховно сүүдэй 60 жэлэй ...гдаһан баярай суглаанда ...ээн тухай хэлээ. Апре... Москвада тэрэ болоо.

...ай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Г. В. Романов, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, СССР-эй Гүрэнэй аюулгүй байдалые сахиха комитедэй түрүүлэгшэ В. М. Чебриков, КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд, хэдэ хэдэн министерство болон албан зургаанудай, научна эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, ниислэл хотын олониитын түлөөлэгшэд президиумдэ һуугаа.

СССР-эй Верховно сүүдэй түрүүлэгшэ В. И. Теребилов элидхэл хээ.

(ТАСС).

ТАСС — АПН
ХИЛЫН СААНАҺАА

ТАМПЕРЕДАХИ В. И. ЛЕНИНЭЙ МУЗЕЙ

ХЕЛЬСИНКИ. Апрель һарын эдэ үдэрнүүдтэ Тампере хотын Халлитускату гэжэ үйлсын В. И. Ленинэй музейн байрладаг байшангай урдахана улаан үнгэтэй баглаа сэсэгүүд илангаяа олоор табигдана. Дэлхэйн пролетаринадай вождиин мүнхэлэлгын самбарай, барельефэй дэргэдэ хабарай сэсэгүүд табигдана.

«Финлянди — Советскэ Союз» гэжэ бүлгэмэй городской отделениин үүсхэлээр 1946 оной январь һарада энэ байшан соо музей байгуулагдаа һэн. Ушарынь юуб гэхэдэ, 1905, 1906 онуудта В. И. Ленинэй хүтэлбэри доро РСДРП-гэй нэгэдэхи ба хоёрдохи конференцинүүд эндэ үнгэрһэн байгаа бшуу.

Манай экспозици ходо шэнэлэгдэжэ, үргэдхэгдэжэ байдаг юм гэжэ музейн директор Пааво Нокела ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө хэлэбэ. Мүнөө үедэ тэрэ хоёр гол бүлэгһөө бүридүүлэгдэнэ. В. И. Ленинэй Түбэй музейн туһаламжаар һаяхан шэнэ материалнуудаар нэмээгдэһэн тэдэнэй нэгэ бүлэгтэ Владимир Ильичэй революционно ажал ябуулга тухай хөөрэгдэнэ. Совет гүрэнэй үндэһэ һуурине табигшын Финляндида ерэһэн ушар тухай нүгөөдэ бүлэгтэнь хөөрэгдэнэ.

Эндэ, стенднүүд дээрэ, Советскэ Союзай ба Финляндиин харилсаан, ниитын ондо ондоо байгуулалтатай гүрэнүүдэй амгалан гуримаар зэргэ оршолгын гол ёһонуудай бодото дээрээ бэелүүлэгдэжэ байһыень элирхэйлэн харуулна. Элдэб һалбаринуудта — экономическа, соёлой, эрдэм техникын һалбаринуудта манай оронуудай хоорондохи али алиндань ашатай туһатай харилсаанай ямар үрэ түгэсөөр хүгжөөгдэжэ байһыень эндэ табигдаһан зүйлнүүд элирхэнлэн харуулна. Амгалан ёһоор зэргэ оршолгын политика энэл ха юм даа гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

ВАРШАВАДА БАЯРАЙ СУГЛААН БОЛОБО

ВАРШАВА. СССР-эй ба ПНР-эй хоорондохи Хани барисаан, харилсаа холбоон, нэгэ нэгэндээ туһалалсалга тухай договорто гар табигдаһаар 39 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай суглаан эндэ болобо. Республикын партийна ба гүрэнэй ажал ябуулагшад, олониитын түлөөлэгшэд тэрээндэ хабаадаһан байгаа.

Буу зэбсэгүүдые үрдилдэн бүтээжэ, американ ядерна шэнэ ракетэнүүдые Баруун Европодо тодхон табижа байхадань, Варшавска Договорой эмхи айхабтар ехэ удха шанартай байна гэжэ ПОРП-ын ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ЦК-гай секретарь К. Барчиковский элидхэл хэхэдээ тэмдэглээ. Дайнай аюулай һүжэрэлгэ социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай ооһэдыгөө хамгаалха хүсэеэ саашадаа бэхижүүлхыень уялгана. Польшын сэрэгүүд энэ талаар ехэ хубитаяа оруулна.

Советскэ Союзтай хани барисаатай, харилсаа холбоотой байһанай ашаар Польшын хилэнүүд бата бэхи, эбдэршэгүй юм. Энэ хадаа поляк арадай аюулгүй байдалай гол эрхэ нүхэсэл болоно. СССР-эй эб найрамдалта политикые арадай Польшо хододоо эдэбхитэйгээр дэмжэдэг байгаа, мүнөөшье дэмжэнэ. Империалистнууд сэрэгэй булюу хүсэтэй болохые оролдохоһоо гадна, Ялтада, Потсдамда гар табигдаһан хэлсээнүүдые дахинаа хаража үзэхэ гэһэн эрилтэнүүдые табина. Советскэ Союз болон аха дүү бусад оронуудтай харилсаа холбоогоо саашадаашье бэхижүүлхэ тээшэ Польшын гол хараа шэглэл болоно гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлээ.

СССР-һээ ПНР-тэ байдаг элшэн сайд А. Н. Аксенов суглаан дээрэ үгэ хэлэбэ.

Португали. Лиссабон болон бусад городуудта саг үргэлжэ үнгэргэгдэдэг совет номой выставкэнүүд олониитые ехэ һонирхуулдаг юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Лиссабоной номой нэгэ магазин соо худалдан абагшад Ленин тухай номуудые, тэрэнэй зохёолнуудые хаража байна.

ГАЙХАМШАГТА ОЙН ХҮНДЭЛЭЛДЭ

ДАККА. В. И. Ленинэй түрэһөөр 114 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай суглаан Бангладешэй ниислэл хотодо болобо. Ороной политическэ ехэ партинуудай, ниитын, залуушуулай ба студентнэрэй эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд тэрээндэ хабаадаһан байгаа.

Ниитын ондо ондоо байгуулалтатай гүрэнүүдэй амгалан ёһоор зэргэ оршон һууха арга боломжотой байһан тухай тезисые дэлхэйн пролетаринадай агууехэ вождь В. И. Ленин хүн түрэлтэнэй түүхэдэ түрүүлэн зохёогоо һэн гэжэ «Бангладеш — СССР» гэһэн хани барисаанай бүлгэмэй хүтэлбэриин түлөөлэгшэ О. Сен суглаан дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлбэ. Эб найрамдал тухай Ленинэй гараа табиһан декрет империалистнуудай уласхоорондын байдалые улам түгшүүрилтэй болгожо, бэеэ дааһан байдалтай гүрэнүүдтэ өөһэдынгөө ёһо гуримуудые баадхажа байһан манай үдэрнүүдтэ тон шухала удха шанартай документ болоно гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ.

В. И. Ленин хадаа К. Марксын, Ф. Энгельсын агуухэ хэрэгые гайхамшагаар үргэлжэлүүлэгшэ болоно гэжэ Даккын университедэй профессор К. Чоудхури мэдүүлбэ. Тэрэ марксис эрдэм наукые, хүдэлмэришэн ангиин тэмсэл тухай һургаалые зохёохы ёһоор хүгжөөһэн байгаа. Хүдэлмэришэн болон таряашадай дэлхэй дээрэхи түрүүшын социалис гүрэниие байгуулга хадаа В. И. Ленинэй асари ехэ габьяа болоно.

КПЧ-гэй ЦК-гай ПЛЕНУМ

ПРАГА. Чехословакиин Коммунис партиин ЦК-гай Генеральна секретарь Густав Гусагай түрүүлэлгэ доро КПЧ-гэй ЦК-гай пленум Прагада болобо. КПЧ-гэй XVI съездын шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр машина бүтээлгые, электротехническэ ба металлургическа промышленностиие хүгжөөхэ зорилгонууд тухай КПЧ-гэй ЦК-гай Президиумэй элидхэлые тэрэ зүбшэн хэлсэхэ байна. КПЧ-гэй ЦК-гай Президиумэй гэшүүндэ кандидат, КПЧ-гэй ЦК-гай секретарь Йозеф Гаман элидхэл хэбэ.

ООН-ой ГЕНЕРАЛЬНА СЕКРЕТАРИИН МЭДҮҮЛГЭ

НЬЮ-ЙОРК. Тэрэнэй портнуудта минэ табижа, Никарагуае далай тээһээ ганцаардуулан таһалха гэһэн США-гай захиргаанай һэдэлгэнүүдые ООН-ой Генеральна секретарь Х. Перес де Куэльяр эрид буруушааба. Энэ ябуулга далай дээгүүр эрхэ сүлөөтэйгөөр тамаралгын гол ёһые бүдүүлигээр хазагайруулһан ушар болоно гэжэ сэгнэлтэй гээд тэрэ корреспондентнүүдтэй хөөрэлдэхэдөө мэдүүлээ.

Хуули ёһондо таарахагүй ябуулгануудые үүдхэжэ байһанайнь түлөө уласхоорондын эмхи һанаагаа зобожо байна гэжэ ООН-ой Генеральна секретарь тэмдэглэбэ.

ГКП-гэй ДАЙШАЛХЫ ПРОГРАММА

БОНН. ГКП-гэй Нюрнбергдэ болоһон съезд дээрэ хараалагдаһан ажал ябуулгынгаа программые бэелүүлэн, манай парти ФРГ-гэй политическэ хүгжэлтэдэ эрид эрьелтэ хэхын түлөө—буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгаһаа зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хуряалга тээшэ, хүдэлмэригүйдэлгые усадхажа, ажалай шэнэ газар бии болголго тээшэ, ажалша арадай социальна эрхэнүүдые хаһалгаһаа тэдэниие хангалга тээшэ тэмсэлээ үргэдхэжэ байна гэжэ ГКП-гэй түрүүлэгшэ Герберт Мис партиин правлениин Дюссельдорфдо болоһон пленум дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлээ.

Олонхи хүн зоной буруушаажа байгаашье һаань, ФРГ-гэй правительство американ ядерна ракетэнүүдые тараан тодхуулхые зүбшөөгөө гэжэ Г. Мис тэмдэглэбэ. Эдэ бүгэдэ ФРГ-гэй аюулгүй байдалда бүри ехэ уршаг тойбо татана.

ТОПИ

ИЛЬЧ БАГШЫМНАЙ ЭНЕЭБХИЛЭЛ

Түрүү үзэлтэй хүн түрэлтэнэй агууехэ вождь үгытэй ядуу зониие үмэгшэлэн, хатуу тэмсэлдэ бодожо, энэ нангин хэрэгтэ бүхы наһаяа зорюулһан Ленин багшын энеэбхилэл бултанда танил, хүн бүхэнэй зүрхэ сэдьхэлдэ шэнгэнхэй. Тэрэнэй урихан энеэбхилэл мининшье зүрхэндэ бага наһанһаамни шэнгэжэ, бүхы наһан соом намтай сугтаа ябалсана.

1923 оной намар һэн ха. Мандажа эхилһэн совет засагай һайхан нүлөө хүдөө нютагуудаар хаа хаанагүй таража, буурай малшадай хүүгэдэй сэдьхэлдэ һураха хүсэл түрүүлһэн байгаа бэзэ. Эжыдээ минии эгэшэ Сэмжид хандажа:

— Элһэтэ ошохомни, һургуулида орохомни, — гэдэг болобо. Манай эжы бүхы наһаараа үгытэй ябаһан хадаа шэнэ засагай һайхан һэбшээе зүрхэндөө дүтөөр абажа, ехэ үриингөө һураха хүсэлые дэмжэһэн байгаа. Тиигэжэ минии эгэшэ ноябриин эхеэр Элһэтын һургуулида һурахаяа ошоо һэн. Мүнөө Элһэтэдэ юуншье үлөөгүй юм даа. Тэрэ үедэ Яруунa соо түрүүшын һургуулинуудай нэгэн байһан.

Эгэшээ һажаагаад, һургуулида һурахамни гэжэ бишье «аашалдаг» болобоб. Эжы миниингээ һэшхэлые тэбшэжэ, гэрэйнгээ ажалые хаяад, намайгаа абажа, Элһэтэ ошоо бэлэй. Тэндэ һургуулиин шорой хамагша боложо, хоёр басагадаа һуржа эхилээ һэн. Тиигэжэ декабрь соо би Элһэтын һургуулиин һурагша болобоб.

Манай багша Согтоин Бальжинима Согтоевич хуушан монголоор ном зааха. Николай Дмитриевич Козлов гэжэ хүн директорнай байгаа.

Согтоин багша үзэг ойлгуулжа үгэһэнэйнгөө һүүлээр «Ленин» гэжэ самбар дээрэ бэшээд, энэ хүн хадаа манай эгээ ехэ багша гээшэ гэжэ ойлгуулаа бэлэй. Бидэ дэбтэрнүүд соогоо энэ нэрые наринаар бэшэжэ, зүрхэндөө хадууһамнай ойлгосотой бэзэ.

1924 оной январь һарын 24-дэ бэлэй гү, али хэды багтань һэм — багшамнай ехэл жэгтэй, сэдьхэлээ хүдэлэнги орожо ерээд, бидэниие нэгэ жэгдээр шарайшалан хараад, аалихан хоолойгоор:

— Бултадаа бодогты, — гээ һэн. Бидэ үгэ дууламгайгаар булта һард гээд лэ бодоо һэн аабзабди. Тиигэжэ хэдэн минута соо багшынгаа урдаһаа хараад, дуугай зогсоһоноо һанадагби. Һүүлдэнь багшамнай маниие һуулгаад, ингэжэ хэлээ агша һэн:

— Һаяхан Ленин багша нүгшөө. Таанар номоо һайнаар үзэгты. Таанарай һайн һуража, эрхим хүнүүд болохын түлөө Ленин багша оролдодог байгаа. Тэрэ һайхан ашыень таанар харюулха ёһотойт,— гэжэ Бальжинима багшамнай дуугаа шангадхан хэлээ. Тэдэ үгэнүүдые, ямар аялгатайгаар хэлэһэниинь баларшагүйгөөр минии сэдьхэлдэ хадуугдашанхай. Багшынгаа бидэнэй урда зогсоод, эдэ үгэнүүдые хэлэжэ байһыень үсэгэлдэрэйхи мэтэ элеэр һанадаг хүм.

Багшамнай номшье заангүй, бидэниие гэр гэртэмнай табяа һэн. Гэртээ ошоходом, эжымни гайхаба.

—Эжы, эжы, Ленин багша нүгшөө гэжэ багшамнай хэлээ. Нүгшөө гэһэн үгэ ямар удхатайб? — гэхэдэмни:

— Ай, хөөрхы, энэ һайхан улаан хуулиие тогтоoһон Ленин багшамнай наһа барашаба ха юм даа. Нүгшөө гэһэн үгэшни наһа бараа гэһэн удхатай юм даа, басагамни, — гээд, эжы пулаадаараа нюдөө аршан уйлаа бэлэй.

Тиигэжэ Ленин багшын суртал минии зүрхэндэ нэбтэржэ эхилһэн түүхэтэй. Элһэтын һургуулиһаа эхилжэ һураад, Хориин таряашан залуушуулай һургуули дүүргээд, 1932 ондо педтехникумдэ орогдоо бэлэй. 1935 огдо Хяагтын педтехникум дүүргэжэ, Яруунынгаа Эгэтын эхин һургуулиин багшаар томилогдоһон сагһаа хойшо Ленин багшын арюун сурталые үхибүүдэй зүрхэндэ нэбтэрүүлжэ ябаа хүм гээ һаа, алдуугүй бэзэ гэжэ һананаб.

1941 ондо Ц. Н. Номтоев нүхэрэйнгөө дайнда мордоходо, Эгэтын һургуулиие даагшаар томилогдожо, арад зондомнай тулалдаһан хэсүү үе сагта малшадай, таряашадай хүүгэдые һургаа гээшэб. Түлеэ залһан хомордохо, һургуулиин классууд хүйтэн байха. Гэбэшье бэрхэшээлэй урда сухарихагүйбди, дайсан баярлаха, зоригтой байхые Ленин багша захиһан, һургаһан юм гэжэ һурагшадтаа ойлгуулжа, һураха хүсэлыень дэгжээжэ байдаг бэлэйб. Заримдаа үхибүүдтээ хамта малшадта ошожо гү, али ургажа байһан тарянай бог үбһэ түүжэ гү — шадаха зэргэ-рээ колхозой хүдэлмэриндэ туһалхаш.

Дайнай дүүрэһэн хойно Цокто багшамнай бусажа, һургуулияа даадаг болоо һааб даа. Тэндээ бидэ 1949 он болотор ажаллаабди. Тэрэл жэл Цокто Номтоевичые Үльдэргын һургуулиин директорээр томилһонһоонь хойшо минии багшалалга тэрэ нютагта 1965 он болотор үргэлжэлөө.

Һургуулиин дирекци ажалай һуралсалда ехэ анхарал хандуулдаг байгаа. Портредэй гуунуудые модоор ажалайнгаа хэшээлдэ бүтээгээд, Ленин багшын дүрэ зурагтайгаар айл бүхэндэ бэлэглэхэ ажал ябуулгые һурагшад ехэ эдэбхитэйгээр эрхилһэн юм. Энэ хэмжээ ябуулга хадаа хоёр талатай байгаа гэжэ һанагшаб. Нэгэдэхеэр, һурагшадта ажалай дүршэл олгогдоо һэн бэзэ. Хоёрдохёор, Ленин багшын дүрые портрет боттоод, айл бүхэндэ бэлэглэхэдээ, үхибүүд политическэ хүмүүжэл олоһон байха.

Ленин багшын түрэһөөр 114 жэлэй ойе бидэ үглөөдэр тэмдэглэхэмнай гээшэ. Илагдашагүй мүнхэ суртал боложо мандаһан ленинизм хадаа мүнөө бүхы дэлхэйн түрүү үзэлтэй хүн түрэлтэнэй замайнь одон боложо тодоронхой. Тиимэһээ залуу багшанар, түрэлхид өөһэдынгөө һурагшадые, өөһэдынгөө үхибүүдые Ильич багшын агуу хэрэгтэ халуун дуратайгаар хүмүүжүүлхэ уялгатай. Энээн тухай эли тодоор һургуулиин шэнэ реформын гол шэглэлнүүд соо үшөө дахин хэлэгдэнэ.

1944 оной хатуу шэрүүн үдэрнүүдтэ би хуби заяагаа Ленинэй партитай холбоһон хүм. Тэрэ гэһээр тэбхэр 40 жэл үнгэрбэ. Согтоин багшынгаа хэлээшээр, агууехэ вождь Владимир Ильич Ленинэй һайхан ашые харюулха гэжэ бүхы наһаараа оролдожо ябааб. Һайн һуралсалаараа, эрхим ажалаараа Ленин багшынгаа, Коммунис партиингаа аша үрые харюулха гэжэ хододоо оролдожо ябагты гэжэ залуу үетэндэ һургаал болгон хэлэхэ дуран хүрэнэ.

Д-Х. ЦЫБЕНОВА,
РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник, ажалай ветеран.

ЛЕНИН ТУХАЙ АРАДАЙ ДУУН

Хүхэ далайн оёорые
Хараһайбди гэжэ һанагшабди.
Коммунис Ленинэй һургаалые
Ойлгоһойбди гэжэ оролдогшобди.

Үргэн далайн оёорые
Үзэһэйбди гэжэ һанагшабди.
Эрдэмтэ Ленинэй заабариие
Сэжэлдэһэйбди гэжэ оролдогшобди.

* * *

Алта абаха газарнай
Алдаанай холо тайгада юм.
Абарал абаха газарнай
Алдарта Ленин багшада юм.

Мүнгэ абаха газарнай
Мүнхэ сагаан һарьдагта юм.
Заабари абаха газарнай
Зоригто Ленин багшада юм.

* * *

Наранай гараха дэргэндэнь
Номо годли зэһээтэй лэ.
Коммунис хүбүүдэй зүрхэндэ
Ленинэй һургаал бэлдээтэй лэ.

Үглөө Солохо дэргэндэнь
Үүдхэ номо бэлдээтэй лэ.

Интернационалист хүбүү...
Ленинэй эрдэм бэлдээтэй...

* * *

Улаан галай дэгжэлтэнь
Уула сахюур хоёрһоо.
Улас коммунизмын хү...
Үнэн һургаалтай Ленин...

Түүдэбшын галай хүсэн...
Түмэр уула хоёрһоо.
Түгэс коммунизмын хү...
Сэсэн сэндэр Ленинһээ.

* * *

Алтанхан сэсэгнай дэлгэр...
Арааран манамнай тара...
Ашата Ленинэй һургаал...
Амгалан түргэноор гэгэ...

Мүнгэнхэн сэсэгнай дэлгэ...
Мүндэртэй манаhинь та...
Мүнхэ Ленинэй һургаал...
Мүндэлэн түргэноор гэ...

Сэнхирхэн сэсэгнай дэлгэ...
Сэлмэжэ манамнай тара...
Сэсэн Ленинэй һургаал...
Сэхэхэн түргэноор гэгэ...

ЭВЕНК АРАДАЙ ДУУН

Эгэ-гэ-лэй, эгэ-гэ-лэй!
Хүхюун болоо байдалнай.
Хүбшэ тайгын энгэрээр
Хүгтэй агнан ябанамди.
Эвенкнүүд бултааран
Элбэг олзотой ябанамди.
Эндээ бидэ хамтааран
Эбтэй эетэй ябанамди.

— Жаргалтай гү арад зо...
Гэжэ манһаа асуугыт.
—Жаргалтай даа, жаргал...
Ленин багшаһаа магтаал...
Эгэ-гэ-лэй, дуулаял даа.
Эбтэй һайнаар хүдэлэел...
Түсэбөө дүүргэн түрүүлж...
Түрэл партияа хүндэлэел...

ОНЬҺОН ҮГЭНҮҮД

Алмазһаа хатуу шулуун
байхагүй,
Ленинһээ сэсэн баатар
байхагүй.

* * *

Ашата Ленин
Арадһаа түрөө,
Ангар мүрэн
Байгалһаа гараа.

* * *

Баатар болохо Ленинһээ,
Баяр болохо СССР-һээ

* * *

Байгал далайн
Уһан гүнзэгы.

Багша Ленинэй
Һургаал гүнзэгы.

* * *

Буряадай байдал
Большевик зохёогоо.
Арадай жаргал
Ленин зохёогоо.

* * *

Зоной сэдьхэл — Ленинһээ,
Золой харгы—
коммунизмда

* * *

Лена мүрэнэй
Уһан һайхан,

Ленин багшы...
Һургаал һай...

Ленинэй зама...
Артелиин за...

Мүнгэн туяа...
Мүнхэ жаргал...

Уһанай ехэ...
Ухаанай ехэ...

Хурдан мори...
Туруун хурса...
Коммунист...
Һургаал хурс...

ХАБАРАЙ ШЭНЖЭ

Апрель һара гаража, хабарай хүхюун саг эхилбэ. Үдэр ерэхэ бүри наран дээрэ гаража, улам шангаар шарана. Тала дайдын, хадын үбэртэхи саһан наранай элшэдэ түргөөр хайлан урдаба. Гансал һүүдэр газарта, ойтой хадын ара талада саһан үшөөшье ехэ.

Хабарай алхам үдэр ерэхэ бүри үргэдэжэ, харгы дээгүүр, жалгые уруудан булангир уһан бурьялан урдана. Хээрэшье, поли дээгүүршье һайрамай уһан таляан болон хабтайна. Нуга сабшалан дээгүүр уһан тарана.

Тэнгэри сэнхир-хүхэ, агаар туңгалаг. Үглөөгүүр сууряатай. Тала дайдаар, холын гүбөөнүүд дээгүүр бэлшэжэ ябаһан һүрэг малнууд дулаан үдэрнүүдтэ зэрэлгээн соо миралзан харагдана.

Һүүдэр газарай хүр саһан дулаан һалхинда һэрхиин зөөлэрэнхэй. Һайрамай уһанда «эдигдэһэн» мүльһэн эрьеһээ хэмхэржэ, урасхалда абтан, холын аянда ошоно.

Шииг нойто ехэтэй жалганuудта, горхоной эрьедэ улаан бургааһан хөөбэгэр борохон гүлгэтэй болонхой. Модоной мүшэр гэдэжэ, ой соо тэрэнгиин үнэр анхилна. Апрелиин 20-оор хабарай түрүүшын ургы сэсэг Улаан-Үдымнай оршон тойрон һалбарха.

Хабар болоходо, холын аянай шубууд хойто зүг руу түрэһэн нютаг тээшээ шэглэдэг заншалтай. Тиихэдээ Африка, Инди болон урда зүгэй бусад халуун оронуудһаа олон тоото шубууд мянгаад километр ута харгы дабажа ерэдэг гээшэ. Эгээл энэ үедэ булжамуур шубуухай ерээд, аяар дээрэ, огторгойн үндэртэ жэргэн, хабарай һайхан саг тухай түрүүшын магтаал татана. Мүн энэ үедэ ангир болон алаг туун бии болодог. Нуурнуудай мүльһэнэй хүсэд хайлаагүй байхада, ангирай абяан дуулдадаг. Гол горходой мүльһэнэй хүсэд шоморһон хойно, апрелиин һүүлшын арбаад хоногой туршада нугаһан, галуун, хун шубуун, тохорюун манай эндэ үзэгдэдэг. Хурдан далитай нугаһадай һалхи эшхэрүүлэн, үлгөөтэй һубһад шэнгеэр шуумайлдахые, галуудай хушууран, зэлэ татан ниидэхые, хүхэ-сэнхир огторгойдо һонирхон харахабди.

Бишыхан дууша шубуухайнуудай дундаһаа хамагһаа түрүүн хүхэ сэсэгы ниидэн ерэдэг. Энээхэн шубуухайе үзэхэдөө, хабарай дулаан сагай хүсэд эхилһые мэдэрнэбди. Манай эндэ үбэлжэдэг шубууд уурхайгаа заһана, бэлдэнэ. Апрелиин тэнгээр шара шубууд, хирээ, гулабхаануud үндэгэеэ даража захалдаг. Үглөөгүүр эртэ ойн соорхойдо хурын наадан эхилдэг.

Газарай гэдэхэдэ, апрелиин 20-оор доргон, тарбаган, зумбараа болон бусад амитад үбэлэйнгөө эшээнһээ гарадаг. Баабгай нүхэнһөө гарамсаараа, үмхи модо, шулуу урбуулжа, хорхойнуудые бэдэржэ, шоргоолжоной бутанууудые онгиргожо ородог. Жэрхишье нойрһоо һэридэг: нюураа һайса угаагаад, һудалтай «халаадаа» һэгсэрээд, һагсагархан һүүлээ һабарнуудаараа һамнажа заһаад, намартаа хадагалһан нөөсэ хоолоо шалгана.

Мүнөө үедэ уһа адхажа, хабхаан табижа, зумбараануудые хюдаха гээшэ тон шухала ниитын хэрэг. Зумбараа хадаа хүдөө ажахыда ехэ хоро хүргэдэг дайсан мүн.

Шоныи гүлгэдые эхэтэйнь хамта барихада тааруу зохид саг ерээ. Апрелиин 15-аар үлэгшэн шоно 3—5 гүлгэ түрэдэг. Хабарай шара саһан дээрэ шоныи мүр дахажа, түрэһэн газарыень бэдэрхэдэ, агнуури олзотой байдаг.

Зэрлиг ангуудай хабарай гуужалга эхилбэ. Туруута ангууд хайлаһан саһа дахажа, зунайнгаа бэлшээри тээшэ хадууранхай. Буга, гүрөөһэд саһан дороһоо гараһан толбы, хүр хагда бэдэржэ, наруули газарта, хадын үбэртэ гаража бэлшэнэ. Буга, хандагайн шуһан эбэр һая ургажа захаланхай. Гуранай шэнэ эбэр 2—3 һалаатай болонхой, үшөөл хүсэд һажаагүй, шуһан зандаа ябана, боро зөөлэхэн һооһоор хушаатай.

Нугаһа, галуунай болон хура, һойрнуудай хабарай агнуури мүнөө жэлдэ манай республикын газар дээрэ хаанашье хоригдонхой. Агнууриин журам эбдэгшэдтэ 50 түхэригэй яла ашагдаха, энээнһээ гадна буунь, тэрэниие худалдажа абаһан сэнгынь бусаалтагүйгөөр хинаагдан абтаха зэргэтэй.

М. ГЫЛЫКОВ,
биолог-охотовед.

«БАЙГАЛ» ЖУРНАЛАЙ ШАНДА ХҮРГЭХЫН ТҮЛӨӨ БҮХЭСОЮЗНА МҮРЫСӨӨН

БАЯН ЁҺО ЗАНШАЛ

Эрэлхэг зоригтоной эрхилдэг спортын зүйл болохо боксдо дуратайшуулай ёһотойл һайндэр республикымнай ниислэл хотодо эхилбэ. «Байгал» журналай шанда хүртэхын түлөө боксоор бүхэсоюзна мүрысөөн баярай оршон байдалда ЛВРЗ-гэй Эрдэм, соёлой ордон соо нээгдэбэ.

«Байгал-84» гэжэ арбан дүрбэдэхи заншалта нааданда 30 гаран командын, тэрэ тоодо РСФСР-эй, Узбекистанай, Киргизэй 172 арһан бээлэйн шадаберитад хабаадана. Үльгэр туужада хэлсэгдэдэгэй ёһоор, эдэнэй 33-ниинь домог суута баатарнууд гэхэ гү, али спортын мастернууд юм. Аха дүү Монгол ороной боксернуудай ерэһэн ушарынь манай заншалта мүрысөөе уласхоорондын шэнжэтэй болгоно.

Буряад ороной бокс өөрын онсо өөрсэ һургуулитай, баян ёһо заншалтай байһаараа алдаршанхай. РСФСР-эй габьяата тренернүүд А. Б. Ринчинов А. А. Атарханов хоёр лэ Буряадай боксын энэ һургуулиин эхи табиһан, ёһо заншалай үгүнгиие залгуулһан намтартай. Бэлигтэй бэрхэ багшанар, тренернүүд болохо эдэнэй үнэн шударгы ажалаар, оролдосо хэшээлээр манай республикын боксернууд ехэ ринг дээрэ амжалта, илалта туйлаһан байгаа.

1956 ондо аяар холын Австралиин Мельбурн хотодо үнгэргэгдэһэн XVI Олимпиин наадануудта нютагаймнай хүбүүн Владимир Сафронов толотомо илалта туйлажа, совет боксернууд сооһоо түрүүлэн олимпийскэ чемпион болоо һэмнай. Энэ хадаа спортын ехэ габьяа, ёһотойл баатаршалга мүн! Тэрэнэй амжаһан туйлалтые арьбадхажа, Велингтон Баранников 1964 оной Токиогой Олимпиадада мүнгэн медаляар шагнагдаһан, хойто жэлынь Европын чемпион болоһон байгаа. Уласхоорондын классай спортын мастернууд В. Стрельников, Б. Зоригтуев СССР-эй чемпионуудай нэрэ зэргэдэ хүртэһэн, А. Дугаров Европын чемпионадта гурбадахи һуури эзэлһэн байха юм. Эдэмнай бултадаа Буряад ороной спортын түүхэдэ алтан үзэгүүдээр бэшэгдэнхэй!

Эрдэм, соёлой ордоной сценэ дээрэ ербытэр татагдаһан рингын ара таладахи улаан хилэн хушалтатай столой саана тэбхылдэжэ һууһан хүдэр шамбай хүбүүднай Буряадай боксын хүгжэлтын бодото түүхэ, гэршэнэр болоно бшуу. Эдэмнай хэд бэ гэбэл, мүрысөөнэй ахамад судья—СССР-эй Спорткомитедһээ Буряадай АССР-тэ байдаг гүрэнэй тренер, спортын габьяата мастер, уласхоорондын категориин судья В. И. Баранников, жюриин түрүүлэгшэ — Красноярск хотодохи асари ехэ спортивна комплексын директор, спортын хүндэтэ мастер М. Б. Дворкин, республикын боксын федерациин түрүүлэгшэ — Улаан-Үдын гадар хубсаһа нэхэдэг фабрикын директор А. Д. Тармаев, мүрысөөнэй секретарь — Буряадай түрүүшын спортын мастернуудай нэгэн Б. Б. Жигмитов болон бусад лэ.

Эгээл тиимэһээ спортын ехэ һайндэр, ехэ һургуули болодог, хүмүүжүүлхы гүнзэгы удха шанартай заншалта бүхэсоюзна нааданаймнай жэл бүри үнгэргэгдэхэдэ, манай боксернуудай алдарта замые үргэлжэлүүлхэ залуу халаанай хэр зэргэ ургажа байһые элируулжэ, шэнэ нэрэнүүдые тодоруулха аабза гэжэ спортдо дуратайшуул хүлеэдэг гээшэ. Энэнь тон зүб. Ушарынь гэхэдэ нёдондо заншалта мүрысөөндэ манай республикын табан түлөөлэгшэ СССР-эй спортын мастерай норматив дүүргээ һэмнай.

Түрүүшын үдэр ринг дээрэ аяар 64 уулзалга болобо. Тэдэ бултадаа шанга тэмсэлдэ үнгэржэ, сугларагшадай анхарал татаһан, һонирхол үүсхэһэн байха юм. Эндэ 51, 57, 63 5 71, 81, мүн үдэшэлэн 54 60, 67, 75 болон 91 килограммай шэгнүүрэй боксернүүд рингдэ гаража тулалдаһан байгаа.

51 килограммай шэгнүүртэн сооһоо манай республикын спортын мастернууд Ю. Мангатаев, А. Бадмаев гэгшэд шандааһа шангатай, онсо өөрын арга дүрэтэй байһанаа харуулжа, тус тустаа В. Сизов (Эрхүү), С. Дамдин (МНР) гэгшэдые шүүгээд, урагшаа дабшаһан байна. Эрхүүгэй спортын мастерта кандидат Хе-О-Ир гэгшэ али бүхы зайһаа шанга сохилтотой байһанаа харуулжа, сугларагшадай зүгһөө альга ташалгаар угтагдаба.

Манай «Спартак» бүлгэмэй областной соведэй түлөөлэгшэ Цокто Цыренов мүрысөөнһөө мүрысөөндэ мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлжэ байна гээд тэмдэглэлтэй. Нёдондо жэл бүхэсоюзна нааданда мүнгэн медаляар шагнагдаа һэн. Мүнөө тэрэ бүри ехэ амжалта туйлаха хүсэлэнтэй байһанаа харуулба. Гонгын ханхинамсаар, тэрэ сахилгаан түргөөр добтолжо, И. Федотовые (Хабаровск) нокаудаар диилээ. Энэ шэгнүүртэ—57 килограмм— Москвагай физкультурын институт дүүргэжэ ерээд, «Забайкалец» гэжэ спортклубта тренерээр хүдэлжэ байһан спортын мастер Базар Цыденов мүхөөгөө үгэхэ хэбэргүй. Монголой «Хүдэлмэр» бүлгэмэй түлөөлэгшэ Шагдарийн Ганбаатар Шэтын спортын мастер Евгений Рудневтой уулзахадаа, тээлмэрдэжэ байнгүй, хоёрдохи раундадаа онобшотой шанга сохилтоор илалта туйлаба.

Нэгэдэхи дундуурша шэгнүүртэ бэлигтэй бэрхэ боксернууд олон. Эдэнэй дундаһаа спортын мастернууд А. Бекболотов (Фрунзе), В. Николаев Б. Батуев (хоюулаа Улаан-Үдэһөө) гэгшэд онсо шалгарна, «Спартак» бүлгэмэй тренер Валентин Николаев тэнсүү шанга тэмсэлдэ спортын мастер Сергей Масловые (Шэтэ) илаа. Зүүн Сибириин технологическа институдай студент, спортын мастерта кандидат Игорь Назаров һүүлэй жэлнүүдтэ мэргэжэл шадабаряа эрид дээшэлүүлбэ. Энэ үбэл залуушуулай дундаһаа «Буревестник» бүлгэмэй Россин соведэй чемпион болоо һэн. Энэ үдэр тэрэ Омскһоо ерэһэн И. Нурсеитовтэй уулзахадаа, тоггоон торгонгүй шүүгээ.

81 килограммай шэгнүүртэн сооһоо МНР-эй спортын мастер Нямсурэнгийн Нэргүй, Магаданай спортын мастерта кандидат И. Земченко, Киргизэй ССР-эй чемпион, спортын мастер Е. Алексеев гэгшэд онсо шалгараа. Игорь Земченко һаял хада 18-тай боложо ябаашье һаа, РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ шанда хүртэһэн, СССР-эй чемпионадта хабаадаһан намтартай. Түрүүшын үдэр тэрэ манай боксер Ю. Васильевтай уулзахадаа, мэргэжэл шадабаряараа булюу байжа, илалта туйлаба.

Үдэшэниинь эгээл түрүүлэн 54 килограммай боксернууд рингдэ гаража тулалдаа. Эндэ

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. КПСС-эй ЦК-гай Политбюродо. «Эхэ ороной шагналнуудые барюулба» — ТАСС-ай материал. «Үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан» — ТАСС-ай материал. Ленинскэ коммунис субботнигой үдэртэ зорюулагдаһан материалнуудай суглуулбари.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Ленинэй һургаал ба хэрэг олон түмэнэй зохёохы ажал ябуулгада бэелнэ» — Москвада болоһон баяр ёһололой баярай заседани дээрэ нүхэр В. И. Долгихай хэһэн элидхэл (эхиниинь, үргэлжэлынь гурбадахи хуудаһанда).

Гурбадахи хуудаһанда. ТАСС-ай корреспондентнүүдэй хилын саанаһаа эльгээһэн материалнууд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Онохойдо ордон бодхоогдобо»—Л. Левченкын статья. «Гипноз юу хэжэ шадахаб?» — АПН-эй материал. Туһатай зүбшэл. «Байгал» журналай шанда хүртэхын түлөө Бүхэсоюзна мүрысөөн. Мэдээсэлнүүд, соносхолнууд.

СЭНХИР ЭКРАН

БҮХЭСОЮЗНА КОММУНИС СУББОТНИК

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.45 — Үглөөнэй гимнастика. 10.00—«Элүүр энхэ байха гээ һаа». 10.10 — «Спортлотогой» 16-дахи тираж. 10.20—Харгын аюулгүйе сахиха. 10.50—«Лениниана». Н. А. Андреевэй скульптура. 11.05 — СССР-эй арадуудай дуу, хатар. 11.35 «Гэр бүлэ ба һургуули». 12.05 —«Ургэмалнуудай аймаг». 12.50 Баримтата фильм. 13.20 — «Хани харилсаан» — тележурнал. 14.35—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 15.05— «Мэдээжэ аад, юрэ бусын юумэн». 16.05—Политическэ шэнжэлэгшэ Ю. А. Летуновой хөөрөөн.

Улаан-Үдэ. 16.35 — «Мүнөөдэр бүхэсоюзна коммунис субботник», «Байгал»—мэдээсэлэй тусхай программа.

Москва. 16.55 — «Коммунис субботнигой дневник». 17.10 — Спортивна гимнастикаар СССР-эй чемпионат. 18.25 — «Фронтын ханинарай клуб». Агаарай 2-дохи армиин ветерануудай уулзалга. 19.55— Коммунис субботнигой дневник. 20.10 — Эб найрамдал хамгаалха совет комитедэй түрүүлэгшэ Ю. А. Жуковай хөөрөөн. 20.40—«Семья Ульяновых»—уран һайханай фильм. 22.00—«Время». 22.35 — Искусствын уран бэлигтэнэй концерт.

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — «Элүүр энхэ байха гээ һаа».

Улаан-Үдэ. 9.30 — Спортын һонин. 10.00 — «Залуушуулай уран бэлиг».

Москва. 10.35 — Баримтата фильм. 11.25—В. Кожевников. «Март-апрель». 11.55—Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 12.10— Украинын телевидениин программа. 13.10 — А. Арбузов. «Иркутская история». Карелиин АССР-эй ород драмын театрай зүжэг. 15.50 — «Хүгжэм ба хүгжэмшэд тухай». С. Рахманинов. 16.35—Баримтата фильм. 17.45—«Дождь в чужом городе»—уран һайханай фильм. (1-дэхи, 2-дохи сери). 20.00 — «Элүүр энхэ байлга». 20.45—Уласхоорондын шэнжэлэл. 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!». 21.15 — Коммунис субботнигой дневник. 21.30—«Хүгжэмтэ киоск». 22.00 — «Время». 22.35—«Мой остров—Синий». Москвагай «Ромен» театрай фильм-зүжэг. 00.05—Баримтата фильм. 00.15—Хоккейгээр СССР-эй чемпионат. «Динамо» (Ригэ)—«Химик» (2-дохи, 3-дахи шата.

САГАЙ УЛ...

Республика ... бүрхэжэ, сэлмэжэ ... рим газарта ба... нойтон ороха. Б... һоо секундын 7-... хүсэтэйгөөр һал... то районуудта, ... байкалида 0—5, ... тагуудта 5—10 ... лаан байха юм.

Редактор
Р. Б. ГАР...

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат 2-66-76; отделы; партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-64-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63 информации—2-60-91, переводов—2- 54-93, писем и селькоров—2-67-81., корректорская—2-33-61, выпускающие —2-35-95. отдел объявлений —2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР ... делам издательств, полиграфии и ...ной торговли г. Улан-Удэ. ул. Ленина, ... Н-03434. Заказ № 93. Индекс 0464...